

Η ΧΡΙΣΤΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΚΟΠΤΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΕΙΣ ΤΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΑ ΑΥΤΗΣ ΒΙΒΛΙΑ*

ΥΠΟ
ESAM SAMI SAID

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Η ΑΝΘΡΩΠΟΤΗΣ ΤΟΥ ΣΑΡΚΩΘΕΝΤΟΣ ΘΕΟΥ ΛΟΓΟΥ

1. Εισαγωγικά.

«Ἐξήγγειλε τὸ θαῦμα τοῦ Θεοῦ Λόγου, ὅστις ἐνηνθρώπησε³⁰⁵. Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ Λόγος, σαρκωθείς ἄνευ οὐδεμιᾶς μεταβολῆς ἔγινε τέλειος ἄνθρωπος»³⁰⁶.

Τὸ θέμα τῆς ἀνθρωπότητος τοῦ Χριστοῦ ὑπῆρξε πάντοτε βασικὸν κεφάλαιον τῆς Χριστολογίας τῆς Κοπτικῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ διακήρυξις τοῦ Ἰωάννου (1,14) ὅτι *«καὶ ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο»* ἀποτελεῖ μίαν ἐκ τῶν κεντρικωτέρων διδασκαλιῶν τῆς³⁰⁷ καὶ ἰδιαίτερος κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν ἀγώνων αὐτῆς κατὰ τοῦ Νεστορίου.

Εἶναι γεγονός, ὅτι ἡ Κοπτικὴ Ἐκκλησία ἀποδέχεται πλήρως τὴν τελείαν ἀνθρωπίνην φύσιν τοῦ Χριστοῦ³⁰⁸, συναποδεχομένη καὶ τὴν

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 152 τοῦ προηγουμένου τεύχους.

305. Psali τῆς Κυριακῆς, *Santa Salmodia annuale*, σ. 35.

306. Psali τῆς Δευτέρας, *ἐνθ' ἄνωγ.*, σ. 50.

307. Ὁ Ἰωάννης, περισσότερον-παντὸς-ἄλλου-ἐνασχοληθεὶς-μὲ-τὸ-Χριστολογικὸν-θέμα, ἐπιστρατεύει πάντα τὰ εἰς τὴν διάθεσίν του μέσα πρὸς διατύπωσιν τῆς χριστολογίας του. Ἡ ὁρολογία του εἶναι εὐρύτερα καὶ αὐτῆς τῆς τοῦ Παύλου, ἀν καὶ σημεία τινα ἀναπτύσσονται εὐρύτερον ὑπὸ τοῦ Παύλου ἢ ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου. Εἶναι περιοσότερον προσανατολισμένος πρὸς τὴν Π.Δ. (Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, Μεσσίας) καὶ τὸν φιλοσοφικοθηρησκευτικὸν κόσμον τῆς ἐποχῆς του (Λόγος, Υἱὸς Θεοῦ). Βλ. Βασιλείου Γ. Τσάκωνα, *Ἡ χριστολογία τοῦ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίου*, Ἀθήναι 1969, σ. 120.

308. *«Εἰσῆλθεν ἡ φύσις τοῦ ἀνθρώπου εἰς τοὺς κόλπους τοῦ Πατρὸς ὅπως ἀκριβῶς εἰσῆλθεν καὶ ἔμεινεν ὁ θεὸς ἐν τῷ ἀνθρώπῳ. Οὕτω συνετελέσθη ἡ ἐνσάρκωσις τοῦ Λόγου»* Βλέπε Al - anba Bimen, *Ὁ Χριστιανισμὸς καὶ ἡ σὰρξ*, Κάιρο 1972, σ. 25.

πλήρη θείαν φύσιν, τὴν προσληφθεῖσαν ἐν τῷ θείῳ Αὐτοῦ προσώπῳ καὶ χρησιμοποιεῖ πρὸς βεβαίωσιν τῆς ἀνθρωπότητος τοῦ Κυρίου φράσεις τοιαύτας, αἰτινές θὰ ἀπεμάκρυνον τὴν σκέψην ἐκ πάσης αἰρέσεως, ὡς σὰρξ, ἄνθρωπος³⁰⁹, σῶμα κ.λπ.

Παρὰ τὸ γεγονὸς ὁμως τοῦτο, αὕτη παρεξηγήθη εἰς τὸ θέμα τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως τοῦ Κυρίου. Ἡ ἔννοια τοῦ ὄρου σὰρξ, τὴν ὁποίαν ἀποδέχεται, φανερῶνει τὸν πλήρη καὶ ὠλοκληρωμένον ἄνθρωπον, τὴν τελείαν ἀνθρωπίνην φύσιν, τὸ μετὰ ψυχῆς λογικῆς ἠνωμένον σῶμα³¹⁰. Ἐξ ἄλλου, ὁ ὄρος «σὰρξ» μὲ αὐτὴν τὴν ἔννοιαν χρησιμοποιεῖται καὶ εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον (1,14). Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν Νεστόριον, ὅστις τὴν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ ἀναφέρει εἰς τὸν ἄνθρωπον Χριστὸν τὸν γεννηθέντα ἐκ τῆς Παρθένου Μαριὰμ, μὴ δυνάμενος νὰ κατανοήσῃ τὴν γέννησιν τοῦ Θεοῦ Λόγου, ἡ Κοπτική Ἐκκλησία τονίζει ὅτι ὁ Θεὸς «γεννᾶται κατὰ σὰρκα», «γένεονεν ἄνθρωπος» εἶναι ὁ Θεὸς Λόγος ὅστις «σὰρξ ἐγένετο»³¹¹. Ὁ ἅγιος Κύριλλος Ἀλεξανδρείας υπογραμμίζει, ἐὰν δὲν «ἐγένετο σὰρξ» ὁ Λόγος, τὰ πάθη, ὁ θάνατος καὶ ἡ ἀνάστασις Αὐτοῦ εἶναι φαινομενικά. «Οὐ παραδεχθέντος εἰς ἀλήθειαν, κεκένωται μὲν ἡ πίστις, οἴχεται δὲ ὁ σταυρὸς, ἡ τοῦ κόσμου σωτηρία καὶ ζωὴ, καὶ διόλωλε παντελῶς ἡ τῶν ἐν πίστει κεκοιμημένων ἐλπίς»³¹².

Ἡ ἐκ τῆς Παρθένου Μαριὰμ ληφθεῖσα σὰρξ τοῦ Κυρίου δὲν ἦτο ξένη τις καὶ ἄλλοτρια σὰρξ, ἀλλὰ ἦτο ἡ «ἰδία» αὐτοῦ³¹³ σὰρξ. Δηλαδὴ ἡ

309. «Ὁ Αἰώνιος καὶ Ἄπειρος Λόγος ἐγένετο σὰρξ» Ibn al Sabba, (14ος αἰών), *Ὁ πλοῦτος ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ ἐπιστήμῃ* μελέτη Markos Girgis, Κάιρο 1942, σ. 58 καὶ «Ἐνθα ἠγνωρίζομεν ὅτι ἡ σὰρξ εἶναι πεπερασμένη. Τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ Ἄπειρος ἐγίνετο πεπερασμένος» Βλέπε Georg Halib Bibawy, *Εἰσαγωγή εἰς τὴν Ὁρθόδοξον Θεολογίαν*, Κάιρον 1982, σ. 145, καὶ «προβάλλει εὐθύς ἐξ ἀρχῆς ἐνώπιον τῆς πεπερασμένης ἀντιλήψεώς μας τὸ μεγαλύτερον μυστήριον, τὸ ὁποῖον ἦτο δυνατόν νὰ ἀντικρούσωμεν ποτέ. Εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐννοήσῃ ὁ θνητὸς ἄνθρωπος διὰ ποίου τρόπου ὁ Ἄπειρος δύναται νὰ καταστῇ πεπερασμένος. Δὲν θὰ ἦτο ὁμοῦν ἀρνούμεθα εἰς τὸν Ἄπειρον τὴν δύναμιν ὅπως ἐφανερίσθῃ ὑπὸ ἀνθρωπίνην μορφήν» Βλέπε Severus Ibn al - Muggafa, (10ος αἰών). *Εἶναι ὁ Θεός, ἡ δευτέρα ἀποστολή*, Κάιρο 1933, σ. 42. Καὶ «ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ χρόνου καὶ τοῦ διαστήματος. Τὸν ἀποστεροῦμεν ἐκ τοῦ χαρακτηριστικοῦ τῆς ιδιότητος του ὡς ἀπείρου καὶ παντοδυνάμου». Ibn al - Sabba, *ἐνθ. ἀνωτ.*, σ. 67.

310. Ὅτι ἐγένον ἰδική μας, ἀληθῶς, μέσω τοῦ σώματος, ὅπερ ἔλαβε μετὰ λογικῆς ψυχῆς ὅτε ἐνεσαρκώθη. Khalil Samir, *Traité de Paul de Bus* (Ἐπίσκοπος τῆς Κοπτικῆς Ἐκκλησίας τὸ 1240), *Sur l' unité et la Trinité l' incarnation, et la verité du Christianisme*, Liban, 1983, σ. 192,196.

311. Salim Bisters, *Ἡ Χριστιανικὴ Θεολογία καὶ ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος*, τ. Α', Μπαϊροῦτ 1984, σ. 159.

312. Βλ. «Περὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ μονογενοῦς», PG 75, 1196C, «Πρὸς τὸν βασιλέα Θεοδοσίον περὶ τῆς ὀρθῆς πίστεως», PG 76, 1144D κ. ἐξ.

313. De Paul de Bus, *Οἱ Λόγοι. Ἐξηγήσεις τῶν Παρακλητικῶν Κανόνων*, σσ. 21-31.

άνθρωπινή φύσις τοῦ Κυρίου δὲν ὑπῆρξε ποτὲ καθ' ἑαυτήν, μεθ' ἧς ἠνώθη ἀργότερον ὁ Κύριος, ἀλλὰ ὁ Λόγος «ταύτην ἰδίαν ἐποίησατο» ἐκ μήτρας, ὅτε κατὰ τὴν σύλληψιν ἠνώθη μετ' αὐτῆς πραγματικῶς³¹⁴.

Ἡ ἀνθρωπότης τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἡμφεοβητήθη παντελῶς ὑπὸ τῶν Δοκητῶν κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Κ. Διαθήκης καὶ μερικῶς ἀπὸ τὸν Ἄρειον, τὸν Ἀπολλινάριον καὶ τοὺς ὀπαδοὺς αὐτῶν.

Τὸ πνεῦμα τῆς Κοπτικῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἀπολύτως ὀρθόδοξον, διότι συμφωνεῖ πρὸς τὴν Ἁγίαν Γραφήν, καθ' ἣν σὰρξ σημαίνει τὸν τέλειον ἄνθρωπον «ἄνθρωπος καθ' ἡμᾶς»³¹⁵.

Ὁ σκοπὸς τοῦ παρόντος κεφαλαίου εἶναι νὰ μελετηθῇ τὸ θέμα τῆς ἀνθρωπότητος τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν λειτουργικῶν κειμένων τῆς Κοπτικῆς Ἐκκλησίας. Ἡ μελέτη αὕτη θὰ μᾶς βοηθήσῃ νὰ σχηματίσωμεν ὀρθὴν εἰκόνα περὶ τῆς διδασκαλίας τῶν Κοπτῶν, δεδομένου ὅτι εἰς τὰ λειτουργικὰ βιβλία ἀνακλᾶται ἡ δογματικὴ διδασκαλία καὶ ἐν προκειμένῳ ἡ πεποιθήσις τῆς Κοπτικῆς Ἐκκλησίας περὶ τῆς ἀνθρωπότητος τοῦ Κυρίου.

2. Ἡ πρὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ κόσμου ὕπαρξις τοῦ Λόγου.

«Δέσποτα Κύριε, Ἰησοῦ Χριστέ, ὁ Μονογενῆς Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Πατρός. ὁ πάντα δεσμὸν τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν τῷ σῶ πάθει διαρρηξάς»³¹⁶.

Ὁ Λόγος οὗτος, ὅστις ἀναφέρεται εἰς τὴν ἀνωτέρω περικοπὴν τῶν λειτουργικῶν κειμένων τῆς Κοπτικῆς Ἐκκλησίας, ὑφίστατο πρὶν ἢ δημιουργηθῇ ὁ κόσμος³¹⁷.

Πρέπει νὰ ἀναγνωρίσωμεν τὰ πεπερασμένα ὄρια τῆς διανοίας ἡμῶν, ὅταν πειρωμέθα νὰ λογισθῶμεν περὶ τοῦ ἀπειρου καὶ τῆς αἰωνιότητος καὶ νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι τὸ πεπερασμένον δὲν δύναται ποτὲ νὰ κατανοήσῃ πλήρως τὸ ἄπειρον. Κάθε πρᾶγμα πεπερασμένον ἔχει μίαν ἀρχήν, ἀλλὰ τὸ σπουδαῖον ἐρώτημα τὸ ὁποῖον ἀνακύπτει

314. Al - anba Georgios, *Τὸ Μυστήριον τῆς ἐνσαρκώσεως*, Κάιρο 1972, σ. 43.

315. Severus ibn al - Mugaffa, (10ος αἰών), *Τὸ πολύτιμον βιβλίον διὰ τὴν ἐξήγησιν τῆς θρησκείας*, Κάιρο 1992, σ. 90.

316. Al - Hūlāgi al - Moukadas, (*Qoudas Basilios*), σ. 121.

317. Ἡ Κοπτικὴ Ἐκκλησία διὰ τοῦ ἀνωτέρω κειμένου στηρίζεται εἰς τὸ (Ἰωάν. 1,1 Α') «Ἐν Ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος». Τὸ ρῆμα «ἦν» ἐδῶ ἀποτελεῖ τὴν κλεῖδα διὰ τὴν κατανόησιν τῆς διακηρύξεως αὐτῆς. Εἶναι ὁ χρόνος, τὸν ὁποῖον ὀνομάζομεν διαρκῆ παρατακτῶν τοῦ ρήματος εἰμί. Δυνάμεθα νὰ μεταφράσωμεν ὡς ἐξῆς τὴν πρότασιν αὐτήν. «Προτοῦ ὑπάρχει οἰαδήποτε ἀρχή, ὁ Λόγος ὑπῆρχε», βλέπε Severus ibn al - Mugaffa, *Τὸ πολύτιμον βιβλίον διὰ τὴν ἐξήγησιν τῆς θρησκείας*, σσ. 30-31.

είναι τί υπάρχει πίσω από την αρχήν εκάστου πεπερασμένου πράγματος. Κάθε πράγμα είναι αυθύπαρκτον ή υπάρχει ένας άπειρος και αιώσιος νους, μία προσωπική οντότης οπισθεν κάθε πεπερασμένης αρχής. Αυτήν την προσωπικότητα ονομάζομεν «Λόγον». Και έδώ πρέπει να δοθῆ ἡ ἀπάντησις εἰς τὸ ἐρώτημα, ἀπὸ ποῦ ὑπῆρχεν ὁ Λόγος. Τὸ θέμα, ὅθεν, εἶναι ἡ αἰωνιότης τοῦ Λόγου.

«Ὁ Θεὸς ὁ Μέγας, ὁ αἰώνιος, ὁ ἀναρχὸς καὶ ἀτελεύτητος, ὁ μέγας τῆ βουλήσει καὶ δυνατὸς ἐν τοῖς ἔργοις, ὁ πανταχοῦ παρὼν καὶ τοῖς πᾶσι παριστάμενος»³¹⁸.

Ἐὰν ὁ Λόγος οὗτος, ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς, περὶ τοῦ ὁποίου ὀμιλοῦν τὰ λειτουργικὰ Κοπτικὰ κείμενα, δὲν ὑπῆρχε προτοῦ ὑπάρξεῖς οἰαδήποτε ἄλλη χρονικὴ ἀρχή, τότε τὸ ὄλον οἰκοδόμημα καταρρέει. Ὅ,τι καὶ ἂν εἴπωμεν πλέον θὰ εἶναι καθαρὸς παραλογισμὸς. Ὁ Λόγος τοποθετεῖται εἰς ἀπείρως προγενέστερον χρόνον ἀπὸ τὴν δημιουργίαν τοῦ κόσμου, πολὺ μακρύτερα ἀπὸ ὅτι εἶναι δυνατὸν νὰ φαντασθῆ ἡ πεπερασμένη διάνοια ἡμῶν³¹⁹, εἶναι ὁ προαιωνίως ὑπάρχων, ὁ ἄχρονος.

Εἰς τὸ χρονικὸν στοιχεῖον «ἐν ἀρχῇ», τὸ ὁποῖον χρησιμοποιεῖ ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης εἰς τὴν ἀρχὴν ὀλοκλήρου τοῦ Εὐαγγελίου του, ὑπάρχει ἡ ἔννοια τῆς αἰωνιότητος. Ἡ αἰωνιότης εἶναι ἔξω ἀπὸ κάθε ἔννοιαν χρονικότητος. Ἡμεῖς οἱ πεπερασμένοι ἄνθρωποι δυνάμεθα νὰ σκεπώμεθα μόνον ἐντὸς τῶν περιορισμένων ὁρίων τοῦ χρόνου καὶ τοῦ χώρου. Ὁ Θεὸς ὅμως, ὁ ὁποῖος εἶναι ἐλεύθερος ἀπὸ τοὺς περιορισμοὺς αὐτοῦς³²⁰, ἔπρεπε νὰ χρησιμοποιεῖ ἄνθρωπινη γλῶσσαν διὰ νὰ βοηθῆσῃ ἡμᾶς νὰ ἐννοήσωμεν τὰς βουλὰς Του κατὰ τὸ δυνατὸν καλύτερον. Οὕτως ἡ ἀνθρωπίνη γλῶσσα ὑποκρύπτει τὴν θείαν σκέψιν.

Διὰ τὸν Θεὸν δὲν ὑπάρχει οὔτε παρελθόν, οὔτε παρὼν, οὔτε μέλλον. Ὁ Θεὸς εἶναι ἄχρονος, μὲ τὴν ἔννοιαν ὅτι δὲν δεσμεύεται ἀπὸ τὸν χρόνον³²¹. Ὅμως ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἀποκαλύπτει εἰς ἡμᾶς πρέπει νὰ τοποθετηθοῦν ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ χρόνου. Πρέπει νὰ δώσῃ εἰς ἡμᾶς μίαν ἀφετηρίαν, καὶ αὐτὴν τὴν ἀφετηρίαν ὁ Ἀπόστολος Ἰωάννης τὴν ονομάζει «Ἀρχήν». Ὁφείλωμεν ὅμως νὰ ἐνθυμούμεθα, ὅτι ὁ Θεὸς καθ' ἑαυτὸν δὲν περιορίζεται ἀπὸ τὴν ἀρχὴν περὶ τῆς ὁποίας

318. Βλέπε *Al - Hūlāgi al - Moukadas (Qoudas Basilios)*, σ. 174.

319. *Gigris Ibn al - Amid*, (14ος αἰών), *Ἡ εἰσαγωγή εἰς τὴν ἐνσάρκωσιν*, μελέτη τοῦ Georg Bebawi, Κάιρο 1976, σσ. 11-12.

320. *Ψαλμοὶ* 139, 8-10, ἐπίσης *Al - ajblah* (Ἱερὸν Προσευχητάριον) σ. 97.

321. *Moris Tawadros, Ἡ ἐπιστήμη τῆς δογματικῆς*, Κάιρον 1991, σ. 19.

ὀμιλοῦμεν ἐδῶ. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἐκθέτουν ἐδῶ τὰ κοπτικὰ λειτουργικὰ κείμενα καὶ ὁ Ἰωάννης εἶναι ὅτι, ὅταν δὲν ὑπῆρχε χρόνος, ὁ Λόγος ὑφίστατο, ὅταν δὲν ὑπῆρχε ἀνθρώπινος νοῦς ὁ Λόγος ὑπῆρχε³²².

Ὅταν ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης ὠμίλησεν ἀργότερον περὶ τοῦ Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ καὶ περὶ τῆς ἐλεύσεως τοῦ Λόγου εἰς τὸν κόσμον ὑπὸ ἀνθρώπινον σχῆμα (*Ἰωάν.* 1,6) μετεχειρίσθη τὸ ρῆμα «ἐγένετο», ὅπερ σημαίνει ἐγένινεν ἢ ἦλθε καὶ ἀναφέρεται ρητῶς εἰς μίαν εἰδικὴν χρονικὴν στιγμήν, εἰς ἓνα ἱστορικὸν σημεῖον κατὰ τὸ ὁποῖον ἐπραγματοποιήθη ἡ θεία σάρκωσις. Οὐδέποτε ὑπῆρχε χρόνος κατὰ τὸν ὁποῖον νὰ μὴν ὑφίσταται ὁ Χριστὸς ὡς Λόγος³²³.

Ὁ ἴδιος ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς εἶπε εἰς τὴν ἀρχιερατικὴν Του προσευχὴν, ὅτι ὑπῆρχε προτοῦ γίνῃ ὁ κόσμος. Ὅμιλῶν εἰς τὸν Πατέρα Του ἐδέηθη: «*Καὶ νῦν δόξασόν με, σὺ, Πάτερ, παρὰ σεαυτῶ τῇ δόξῃ, ἣ εἶχον προτοῦ τὸν κόσμον εἶναι παρὰ σοῦ*»³²⁴. Δὲν ὑπάρχει λοιπὸν ἀμφιβολία ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ὑπῆρχεν προτοῦ ὑπάρξῃ ὁ κόσμος. Καὶ τοῦτο εἶναι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον διακηρύττει ὁ Εὐαγγελιστής.

Ὡς ἐκ τούτου ἡ ἔκφρασις «ἐν ἀρχῇ» προσδιορίζει τὴν ἀρχὴν κατ' ἀπόλυτον τρόπον, χωρὶς νὰ ἀναφέρεται εἰς τὴν σχέσιν τῆς μετὰ τὸν ἐπακολουθήσαντα χρόνον³²⁵.

3. Ὁ ἄπειρος γίνεται πεπερασμένος.

«Ὁ Λόγος³²⁶, ὁ ἐν τοῖς κόλποις τοῦ Πατρὸς ἐγεννήθη ἐκ τῆς εὐλογημένης Μαριάμ»³²⁷.

Ὁ Θεὸς Λόγος, εἶναι Ἐκεῖνος, ὅστις ὑπῆρξε πρὸ καταβολῆς κόσμου, ὑπερβαίνων τὸν χρόνον καὶ τὸ διάστημα³²⁸. Εἶναι ἡ ἄπειρος

322. Gigris Ibn al - Amid, *Ἡ εἰσαγωγή εἰς τὴν ἐνοσάρκωσιν*, μελέτη τοῦ Georg Bebawi, Κάιρο 1976 σ. 14.

323. Τὸ ρῆμα λοιπὸν «ἦν» τὸ ὁποῖον συναντῶμεν εἰς τοὺς στίχους 1, 2, 4, 8, 9, καὶ 10 τοῦ Ἰωάννου φανεράνει τὴν συνεχῆ ὑπαρξίν, ἐνῶ τὸ ρῆμα «ἐγένετο», τὸ ὁποῖον εὐρίσκωμεν εἰς τοὺς στίχους 3, 6, 10 καὶ 14, ἀναφέρεται εἰς μίαν περὶωρισμένην ὑπαρξίν.

324. *Ἰωάν.* 17,5.

325. Al - anba Ghegorios, *Τὸ Μυστήριον τῆς ἐνοσάρκωσεως*, Κάιρο 1972, σ. 23.

326. «*Καὶ ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο.*» (*Ἰω.* 1,14).

327. *Torouhat wa ibsaliat*, σ. 52.

328. Givgis ibn Al - amid, (14ος αἰών), *Εἰσαγωγή εἰς τὴν ἐνοσάρκωσιν*. ἔκδ. Georg Habib Bibawy, Κάιρο 1976, σ. 16.

Σοφία και ὁ συνεργήσας μετὰ τοῦ Πατρὸς και τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εἰς τὴν δημιουργίαν τοῦ σύμπαντος³²⁹.

Ὁ Λόγος, ὁ αἰώνιος Θεός, ὡς τὸ δεύτερον Πρόσωπον τῆς Ἁγίας Τριάδος, ἐγίνε σὰρξ και κατώκησε μεθ' ἡμῶν εἰς τὸν κόσμον, «ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν». Τοῦτο εἶναι δυνατόν, διότι τὰ πάντα εἶναι δυνατὰ εἰς τὸν ἄπειρον και παντοδύναμον Θεόν³³⁰.

Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐγίνε σὰρξ ἐξ ἰδίας αὐτοῦ θελήσεως και δυνάμεως, ἄνευ οἰασθήποτε ἐξωτερικῆς, ἀναγκαστικῆς ἐπιβολῆς³³¹.

Ὁ ἄπειρος ἔλαβε τὴν πεπερασμένην φύσιν ἐξ ἰδίας βουλῆς και δυνάμεως. Ἄλλως δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ εἶναι ἄπειρος και νὰ ὀνομάζεται «ὁ Λόγος»³³².

Τὸ ρῆμα «ἐγένετο» χρησιμοποιεῖται εἰς τὰς Ἁγίας Γραφὰς ἐν σχέσει πρὸς τὴν δημιουργίαν τοῦ κόσμου και ἔχει τὴν σημασίαν τῆς ἀρχῆς ὑπάρξεως.

Ἡ Κοπτικὴ Ἐκκλησία ἐρμηνεύει τὸν στίχον του Ἰωάν. 1,14 ὡς τὸ «ἐγινέ τι». Τὸ «τί» αὐτὸ εἶναι ἡ λέξις σὰρξ. Ὁ Λόγος λοιπὸν ἐγίνε σὰρξ³³³. Ὁ ἄυλος Λόγος ἀναλαμβάνει σάρκα. Καὶ ἐκεῖνος ὅστις προηγουμένως ἦτο ἀόρατος τώρα γίνεται ὄρατός. Θὰ πρέπει και πάλιν νὰ τονίσωμεν ὅτι ὁ βιβλικὸς ὄρος «σὰρξ» δὲν δηλώνει ἓνα μέρος τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ τὸν ὅλον ἄνθρωπον.

Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς γίνεται ἐν τῇ σαρκί Του ὁ διαγγελεὺς τοῦ ἀοράτου Θεοῦ. Τὸν φανερώνει ἐκ τοῦ ἀποκρύφου τῶν σκηνωμάτων Αὐτοῦ. Οὕτως ἀποκαλύπτεται τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ Θεοῦ διὰ τὸν ἄνθρωπον³³⁴. Ἀλλὰ δὲν θὰ ἦτο ὀρθὸν νὰ ἐκφράσωμεν τὸ μυστήριον τῆς σαρκώσεως τοῦ Θεοῦ Λόγου μετὰ τὴν ἀπλήν διατύπωσιν, ὅτι ὁ ἄπειρος ἐφανερώθη μετὰ πεπερασμένην μορφήν³³⁵. Διότι δὲν πρόκειται ἀπλῶς περὶ

329. Anba Shinouda, *Σχόλια ἐν τῇ προσευχῇ τῆς Εὐχαριστίας*, Κάιρο 1970, σ. 32.

330. Severus Ibn al - Mugaffa, (10ος αἰών), *Εἶναι ὁ Θεὸς ἡ δεύτερη ἀποστολή*, Κάιρο 1933, σ. 43.

331. Georg Habib Bibawy, *Εἰσαγωγή ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ Θεολογίᾳ*, Κάιρο 1982, σσ. 142-143.

332. Anba Shinouda, *Ἱστορία δογμάτων*, Γ' μέρος, Κάιρο 1984, σ. 9.

333. Tadros Malaty, *Ὁ Χριστὸς ἐν τῇ θεῖᾳ εὐχαριστίᾳ*, Ἀλεξάνδρεια 1985, σ. 125.

334. Georg Habib Bibawy, *ἐνθ. ἀνωτ.*, σσ. 10-11.

335. De Paul de Bus, *Οἱ Λόγοι του. (Ἐξηγήσεις τῶν παρακλητικῶν Κανόνων)*, μελέτη τοῦ Mankaryws Wad Ala, Κάιρο 1938, 1992, σ. 27.

τοῦ ὅτι ἀνέλαβε ἀνθρωπίνην σάρκα, ἀλλὰ ὅτι ἐγινε νέον «τι» καὶ μοναδικόν, ὅτι ὁ Θεὸς ἐγένεν ἀνθρωπος³³⁶.

«Ὁ Θεὸς εἶ ὄντως ἀπεριόριστος, ἀναρχος, ἀσύλληπτος.
Ἦλθες εἰς τὴν γῆν μορφὴν δούλου λαβών, ἵνα σώσης τὸν
ἀνθρωπον, ὃν ἡ δύναμις τοῦ διαβόλου ἐνίκησεν»³³⁷.

Ὁ Λόγος ἐγινε τέλειος ἀνθρωπος³³⁸. Ὅχι ἀπλῶς ἓνας ἀνθρωπος, διότι δὲν ἦτο ἀπλῶς ἀνθρωπος. Ἦτο ὁ μόνος τέλειος ἀνθρωπος³³⁹ ποῦ ὑπῆρξε ποτέ. Καὶ δὲν ἔπαυσε νὰ εἶναι Θεὸς καὶ ὅταν ἐγινε ἀνθρωπος³⁴⁰. Αὐτὸ δὲν δύναται νὰ λεχθῆ δι' οὐδένα ἄλλον. «Ἦτο μοναδικὸς ὄχι μόνον κατὰ τὴν θεότητα, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα»³⁴¹. Ὁ ἄπειρος δύναται νὰ λάβῃ πεπερασμένην μορφὴν, ἀλλὰ ὄχι ἀτέλειαν τινά, διότι τοῦτο θὰ κατέλυε τὴν ιδιότητά Του ὡς ἀπείρου. Ὁ ἄπειρος λοιπὸν καὶ αἰώνιος Λόγος ἐγινε ὁ πεπερασμένος³⁴² καὶ ἐν χρόνῳ Ἰησοῦς τῆς Ναζαρετ χωρὶς οὐδέποτε νὰ παύσῃ νὰ εἶναι ὁ Αἰώνιος Λόγος. Ὁ Αἰώνιος Λόγος, ὅστις ἀνέλαβε ἀνθρωπίνην σάρκα³⁴³. Πρόκειται περὶ τῆς δημιουργίας δι' ἑαυτὸν ἐκείνου, τὸ ὁποῖον δὲν κατεῖχε ἕως τὴν ἐνοσάρκωσίν Του. Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἐγεννήθη ἐκ τῆς Παρθένου Μαρίας³⁴⁴ διὰ τῆς ὑπερφυσικῆς καὶ ἀπείρου δυνάμεως τοῦ Θεοῦ³⁴⁵. Ἐγένεν ὁμοῖος ἡμῖν, ἀλλὰ κατὰ τρόπον διάφορον καὶ ἄνευ ἁμαρτίας³⁴⁶. Ὑπῆρχε καὶ πρὶν γίνῃ σὰρξ. Ἐκεῖνος, ὅστις ἐδημιούργησε τὰ πάντα κατὰ τὴν πρώτην δημιουργίαν, ἠδύνατο νὰ δημιουργήσῃ εἰς ἑαυτὸν καὶ σῶμα ὁμοῖον μὲ τὸ ἰδικόν μας παρεκτὸς ἁμαρτίας. Ἐκεῖνος, ὅστις ἦτο ἄπειρος καὶ αἰώνιος ἠδύνατο πολὺ εὐχερῶς νὰ γίνῃ ἀνθρωπος³⁴⁷. Ἀλλὰ δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ τὸ πράξῃ ἐὰν

336. Anba Shinouda, *Σχόλια ἐν τῇ προσευχῇ*, σ. 33.

337. Al - Lagan wa al - Sajida, σ. 41.

338. Al anba Ghrigorios, *Τὸ μυστήριον τῆς ἐνοσάρκωσης*, Κάιρο 1972, σ. 5.

339. Εἶναι κατὰ ταῦτα ἀσπρήκτος ἡ μορφὴ κατὰ τῆς Κοπτικῆς Ἐκκλησίας ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἰσχυρίζονται ὅτι αὕτη διδάσκει ὅτι ἡ θεία φύσις τοῦ Χριστοῦ ὡς ἰσχυρότερα ἀπερρόφησε τὴν ἀνθρωπίνην καὶ οὕτως ὁ Χριστὸς ἦτο μόνον Θεός. Ὡς ἐπίσης καὶ τὸ ὅτι ἡ ἀνθρωπίνην ἐνέργεια τοῦ Χριστοῦ ἀπέβη ἀναποτελεσματικὴ, ἵνα οὕτω τελικῶς ἐπικρατήσῃ ἡ θεία τοιαύτη.

340. Risalat Bet al - Takris, *Μελέτη τοῦ δόγματος τῆς Ἐκκλησίας* (Βιβλίον Δεύτερον. Ἡ Ἁγία Παρθένος Μαρία - Θεοτόκος) τ. 12, Κάιρο 1967, σ. 8.

341. Iskandar gadid, *Μὴ τυχὸν ὁ Θεὸς ἐνεφανίσθῃ ἐν τῇ σαρκί*, σ. 39.

342. Al anba Ghrigorios, *ἐνθ. ἄνωτ.* σ. 3.

343. Al - anba Bimen, *Ὁ Χριστιανισμὸς καὶ ἡ σὰρξ*, Κάιρο 1972, σσ. 21-25.

344. Georg Habib Bibawy, *ἐνθ. ἄνωτ.*, σ. 142.

345. Iskandar Gadid, *ἐνθ. ἄνωτ.*, σ. 9.

346. Al anba Ghrigorios, *ἐνθ. ἄνωτ.*, σ. 16.

347. Risalat Bet al - Takris, *ἐνθ. ἄνωτ.*, σ. 9.

δὲν ἦτο καὶ δὲν ἐξηκολούθη νὰ εἶναι Ἐκεῖνος, ὅστις ἦτο πρὶν γίνῃ σάρξ³⁴⁸.

Ὅταν καταστῆ κατανοητὴ ἡ ἀλήθεια αὐτὴ θὰ δυνηθῶμεν νὰ ἀντιληφθῶμεν τὴ συνύπαρξιν τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ φυσικοῦ (ἀνθρωπίνου) εἰς ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπον, εἰς τὸν Θεὸν Λόγον σεσαρκωμένον³⁴⁹.

4. Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς τέλειος ἄνθρωπος ἄνευ ἁμαρτίας.

«Δέσποτα Κύριε, καρδιογνώστα τῶν ἀπάντων, ὁ ἐν ἀγίοις ἀναπαυόμενος, ὁ μόνος ἀναμάρτητος καὶ δυνάμενος ἀφιέναι ἁμαρτίας, Σὺ γινώσκεις, Δέσποτα, τὸ ἀνάξιόν μου καὶ ἀνέτοιμον καὶ ἀνίκανον προσελθεῖν εἰς τὴν (προσφερομένην) Σοὶ ἀγίαν λειτουργίαν ταύτην καὶ ὅτι πρόσωπον οὐκ ἔχω προσεγγίσει καὶ ἀνοίξει τὸ στόμα μου ἐνώπιον τῆς ἀγίας Σου δόξης»³⁵⁰.

Ἡ λειτουργικὴ παράδοσις τῆς Κοπτικῆς Ἐκκλησίας σαφῶς διδάσκει ὅτι ὁ πρωταρχικὸς σκοπὸς, διὰ τὸν ὁποῖον ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον τοῦτον ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἦτο νὰ ἀποθάνῃ ἐκουσίως. Καὶ εἰς τὸν θάνατόν Του ὑπῆρχε σκοπὸς³⁵¹. Ἀπέβλεπε εἰς τὴν λύτρωσιν τοῦ ἀνθρώπου γένους ἐκ τῆς ἁμαρτίας. Ἦλθε διὰ νὰ ζητήσῃ καὶ νὰ σώσῃ τὸ ἀπολωλὸς³⁵². Ἡ ζωὴ του ὑπῆρξε μιὰ γέφυρα ποῦ ὠδηγοῦσε πρὸς τὸν θάνατον. Διὰ τῆς ὑπερφουοῦς ζωῆς Του κατέδειξεν ὅτι ἐμελλε καὶ νὰ

348. Πρὸς Ρωμαίους 9,5.

349. Περὶ αὐτοῦ βλέπε Al anba Ghrigorios, *Τὸ μυστήριον τῆς ἐνσαρκώσεως*, Κάιρο 1972, σσ. 1-10.

350. *Al - Hūlāgi al - Moukadās, (Qoudas Basilios)*, σ. 143.

351. Ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς κατέβη εἰς τὸν κόσμον τῶν ἀνθρωπίνων ὑπάρξεων καὶ τῶν φυσικῶν δυνάμεων διὰ νὰ προσφέρῃ τὸν ἑαυτὸν τοῦ τοσοῦτον μὲν πρὸς ἀπαλλαγὴν αὐτῶν ἀπὸ φρονήματα πονηρὰ καὶ ἐπιθυμίας βλαβεράς, μᾶλλον δὲ ἀποσκοπῶν εἰς τὴν σωτηρίαν των διὰ τοῦ θανάτου Του. Ἡ εἰσοδὸς Του εἰς τὸν κόσμον ἦτο ἐντελὴς ἐθελουσία.

«Ἐκζητῶ ἀπὸ τὸν Κύριον Θεόν, τὸν Παντοκράτορα, τὸν Σωτῆρα ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, ἐγὼ ὁ δούλος Του, ὁ υἱὸς τῶν Ἀποστόλων, ἵνα κηρύξω εἰς τὴν Οἰκουμένην, ὅπως ὅλοι οἱ Πατέρες ἡμῶν, οἱ υἱοὶ τοῦ μοναδικοῦ Του Υἱοῦ ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον, σάρκα λαβὼν ἐκ τῆς ἀγίας Παρθένου Μαρίας, καὶ, εἰσέτι τὸ βάπτισμα τὴν ὁδὸν ἐν τῷ Σταυρῷ καὶ τὴν Ἀνάστασίν Του, τὰ ὅποια ἐδέχθη μετὰ τὴν θέλησίν Του. Αὕτη εἶναι ἡ ἀληθὴς πίστις, τὴν ὁποίαν ἐλάβομεν ἐκ τῶν Πατέρων ἡμῶν». Βλέπε *Salawat al - Khadamat*, σ. 150.

352. *«Ἡ διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ προσφερθεῖσα καὶ προσφερομένη σωτηρία ἐγκείται εἰς τὴν ἀπαλλαγὴν τοῦ ἀνθρώπου ἐκ τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος μεθ' ὧν τῶν συνεπιῶν αὐτοῦ καὶ εἰς τὴν ἐπάνοδον τοῦ πεπτωκότος ἀνθρώπου εἰς τὴν προτέραν μακαριότητα καὶ δόξαν αὐτοῦ».* Βλέπε *Anba Shinouda, Σχόλια ἐν τῇ προσευχῇ τῆς εὐχαριστίας* Κάιρο 1970, σ. 18.

ἀποθάνῃ ὑπερφυσικῶς ἐξ ἰδίας Αὐτοῦ θελήσεως, ὅπως ἀκριβῶς καὶ ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον³⁵³.

Τὸ αἷμα ὅμως τῆς ἀφέσεως ἔδει νὰ προέρχεται ἀπὸ τέλειον καὶ ἀναμάρτητον ἄνθρωπον, καὶ ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἠδύνατο νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ἀπαίτησιν ἢ τὸν ὄρον αὐτόν, ἦτο μόνον ὁ Ἰησοῦς Χριστός³⁵⁴.

Ὁ Κύριος ἦτο πράγματι ἀπηλλαγμένος τῆς προπατορικῆς ἀμαρτίας καὶ τῶν προσωπικῶν τοιούτων. Περὶ αὐτοῦ μαρτυρεῖ ἡ Γραφή πολλάκις. Ὁ Κύριος ἐρωτᾷ «τίς ἐξ ὑμῶν ἐλέγχει με περὶ ἀμαρτίας»³⁵⁵, παρατηρῶν ὅτι «ὁ τοῦ κόσμου ἄρχων ἐν αὐτῷ οὐκ ἔχει οὐδέν»³⁵⁶. Καὶ οἱ Ἀπόστολοι διδάσκουν ὅτι ἐγένετο κατὰ πάντα ὁμοῖος ἡμῖν παρεκτός ἀμαρτίας «πεπειρασμένον κατὰ πάντα καθ' ὁμοίότητα χωρὶς ἀμαρτίας»³⁵⁷. Ὅμως ὑφίσταται τὸ ζήτημα ποιά εἶναι ἡ φύσις τοῦ ἀναμαρτήτου τοῦ Κυρίου. Εἶναι τοῦτο ἀπλῶς ἐξωτερικόν τι ἐκ τῆς θελήσεως Αὐτοῦ ἐξαρτώμενον, ἢ ἐσωτερικὴ ἀναγκαία ιδιότης τοῦ ἀνθρώπου, ἦτοι ὁ Κύριος ἔμεινεν ἀναμάρτητος διότι δὲν τὸ ἠθέλησεν, ἂν καὶ ἠδύνατο νὰ ἀμαρτήσῃ ἢ διότι δὲν ἠδύνατο νὰ ἀμαρτήσῃ, ὡς κεκτημένος δηλαδὴ τελείαν ἢ ἀπόλυτον ἀναμαρτησίαν. Ἡ περὶ τούτου γνώμη τῶν πατέρων εἶναι, ὅτι ὁ Κύριος εἶχε τελείαν ἀναμαρτησίαν, μὴ δυνάμενος νὰ ἀμαρτήσῃ, καὶ τοῦτο λόγῳ τῆς ὑποστατικῆς ἐνώσεως τῶν δύο φύσεων. Καὶ ἀποδίδουν μὲν ὠρισμένοι ἐξ αὐτῶν τὸ ἀναμάρτητον τοῦ Σωτῆρος εἰς τὴν ἐξ ἁγίου Πνεύματος σύλληψιν, ἀλλὰ διὰ τούτου δὲν πληροῦται ὁ κύριος λόγος τοῦ ἀναμαρτήτου, ὅστις εἶναι ἡ ὑποστατικὴ ἐνωσις. Τὸ ἀναμάρτητον προσήκει ἐξ ἀρχῆς τῷ Θεανθρώπῳ ὡς ἐκ τῆς ὑπερφυοῦς αὐτοῦ γεννήσεως. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ὑπερφυσικὴ γέννησις προϋποθέτει τὴν ὑποστατικὴν ἐνωσιν, τῆς ὁποίας τυγχάνει ἀποτέλεσμα, εἶναι φανερόν ὅτι ἡ ἐξ ἁγίου Πνεύματος σύλληψις δὲν ἀποτελεῖ τὴν

353. «Σκοπὸς τῆς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ Λόγου προλήψεως τῆς σαρκὸς ἦτο ἡ σωτηρία τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἐκ τῆς φθορᾶς καὶ τοῦ θανάτου. Πληρῶν ὁ ἐνανθρωπήσας Λόγος τὸ σχέδιον τῆς θείας οἰκονομίας ἐν ταπεινώσει καὶ κενώσει πάσχει ἐν τῇ ἐνωθείῃ αὐτῷ σαρκὶ καὶ θανατοῦται κατὰ σάρκα. Ὅμως παρὰ τὸ πάθος, ἡ σὰρξ τοῦ Θεοῦ Λόγου δὲν ὑπόκειται εἰς τοὺς νόμους τῆς ἀνθρωπίνης φθορᾶς, ἀλλὰ ζωοποιεῖται, μηδεμίαν ὑποστάσα διαφθοράν. Μετὰ τῆς τοιαύτης ζωηφόρου σαρκὸς ὁ Λόγος ἀναφοιτᾷ εἰς τὴν δόξαν, ἐξ ἧς κατὰ τὴν σάρκωσιν ἐκένωσεν ἑαυτόν, ἐν τοῖς κόλποις τοῦ Πατρὸς, ὅπου καὶ προσκινεῖται μετὰ σαρκὸς. Αὐτὸς ἐστὶν ὁ ἄμνος τοῦ Θεοῦ ὁ αἰρῶν τὴν ἀμαρτίαν τοῦ κόσμου. Ὁ δοὺς σωτηρίαν τῷ λαῷ Αὐτοῦ, ἀλληλοῦσα, ἀλληλοῦσα, ἀλληλοῦσα». Lagan al - ghitas al - Majid, σ. 54.

354. «Εὐλόγημένος εἰ Ἰιὲ Θεοῦ, ὁ ἐρχόμενος ἐν τῷ φωτί, ὁ ἀθάνατος ὁ θαυματουργός. Ὁ Κύριος καὶ Θεὸς ἡμῶν ὁ σάρκα λαβὼν ἐκ τῆς Μαριὰμ». Βλέπε Dalal Sahir Kiahkik, σ. 92 καὶ 211.

355. Ἰωάν. 8,46.

356. Ἰωάν. 14,30.

357. Ἐβρ. 4,15. Πρβλ. καὶ Α' Ἰωάν. 3,5 Ἠσ. 53,9.

κυρίαν αἰτίαν τοῦ ἀναμαρτήτου, ἀλλ' εἶναι μόνον ἡ εἰδικωτέρα συνέπεια αὐτῆς.

Διὰ τοῦτο «καὶ τὸ αἷμα Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ καθαρίζει ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἁμαρτίας»³⁵⁸. Ὅμως τὸ αἷμα ὑπάρχει εἰς τὴν σάρκα.

Εἰς τὴν ἀνωτέρω παράγραφον ἐκτίθεται εὐθύς ἐξ ἀρχῆς ὁ σκοπὸς διὰ τὸν ὁποῖον ἐνηνθρώπησε, δηλαδὴ νὰ χύσῃ τὸ αἷμα Του πρὸς ἄφεισιν τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν³⁵⁹.

Κατὰ τὴν ἄποψιν τῆς Κοπτικῆς Ἐκκλησίας ὁ Χριστὸς ἔγινε τέλειος ἄνθρωπος ἐκτὸς ἁμαρτίας, διότι ἐὰν ἦτο ἁμαρτωλὸς δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ προσφέρῃ ἑαυτὸν πρὸς ἐξιλασμὸν³⁶⁰ τῶν ἀνθρώπων. Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς κατὰ τὴν θείαν ἐνανθρώπησιν εἶχε πραγματικὸν ἀνθρώπινον σῶμα³⁶¹ καὶ πραγματικὴν ἀνθρωπίνην ψυχὴν³⁶². Συνελήφθη ἐν τῇ

358. Α' Ἰω. 1,7.

359. «Λάβατε φάγετε τοῦτο μου ἐστὶ τὸ σῶμα, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν καὶ πολλῶν κλώμενον, καὶ διαδιδόμενον εἰς ἄφεισιν ἁμαρτιῶν» λαβὼν ποτήριον εἰπας πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες τοῦτο μου ἐστὶν τὸ αἷμα». Βλέπε ΑΙ - Hūlāgi al - Moukadās (Qoudas Ghrigorios), σ. 388.

360. «ἵνα δὲ ἐξιλασμα πάντων ἀνθρώπων ἀντάξιον εἰς τιμὴν λυτρώσεως τῆς ψυχῆς ἡμῶν». Βλέπε Μ. Βασιλείου, «Ὁμιλία εἰς τὸν 48 Ψαλμόν», ΡG 29,441. Ὁ «ἐξιλασμός» νοεῖται ἐνταῦθα ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς καταλλαγῆς Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων μᾶλλον, ἢ ἐν τῇ ἐν τῇ Δύσει ἐπικρατησάσῃ ἐννοίᾳ τῆς ἱκανοποιήσεως τῆς τρωθείσης θείας δικαιοσύνης.

361. Οἱ ὄροι «σῶμα» καὶ «κατὰ πάντα ὅμοιος ἡμῖν», οἱ ὁποῖοι ἀναφέρονται εἰς τὰ λειτουργικὰ κείμενα τῆς Κοπτικῆς Ἐκκλησίας, ἀποδίδουν τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ πλήρως. Ὁ ὄρος «σῶμα», ὡς ὁ ὄρος «σὰρξ», σημαίνει τὸν πλήρη ἄνθρωπον. Ὅμως ὁ Θεὸς - Λόγος, ὁ ἐνωθεὶς μετὰ τῆς ἐκ τῆς Παρθένου ληφθείσης ἀνθρωπότητος ἀναλλοιώτως, δὲν ἤρχισεν ὑπάρχων κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐνώσεως ταύτης.

Ἡ Κοπτικὴ Ἐκκλησία ἀποκρούει τὸν ἰσχυρισμὸν τῶν Ἀρειανῶν καὶ τῶν Ἀπολλιναριστῶν, οἱ ὁποῖοι ἰσχυρίζονται ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη φύσις τοῦ Χριστοῦ ἦτο ἄψυχος, ἐμψυχωθεῖσα ὑπὸ τοῦ Λόγου. Διὰ τῆς διδασκαλίας ταύτης ἐπεδίωκον τὴν μείωσιν τῆς ὑπεροχῆς τοῦ Λόγου, ἣν εἶχε παρὰ τῷ Πατρὶ. Τὴν δοξασίαν αὐτὴν ἀποκρούει ἐντόνως αὕτη, παρατηροῦσα ὅτι τὸ σῶμα τοῦ Λόγου ἦτο «ἐμψυχόν τε καὶ ἐννονν». Ἐπίσης καταπολεμᾷ καὶ τὴν ἄλλην δοξασίαν, κατὰ τὴν ὁποῖαν τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ ἐλήφθη ἐκ τῆς θείας φύσεως τοῦ Λόγου ἢ μετεβλήθη εἰς τὴν φύσιν τῆς θεότητος. Ἀντιθέτως πρὸς τὴν διδασκαλίαν αὐτὴν, διδάσκει ὅτι τὸ σῶμα τοῦ Λόγου ἦτο ἀνθρώπινον, πραγματικὸν καὶ γῆινον. Τοῦτο τὸ πραγματικὸν σῶμα παρέδωκεν ὁ Κύριος ἐκουσίως εἰς τὸν θάνατον διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς ἀνθρωπότητος, ἀναστήσας αὐτὸ δεδοξασμένον καὶ ἄφθαρτον. Ὁ ὄρος «κατὰ πάντα ὅμοιος ἡμῖν» δηλώνει τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν τοῦ Ἰησοῦ καὶ εἶναι προσφιλεῖς εἰς τὴν Κοπτικὴν Ἐκκλησίαν. Ὁ Χριστὸς δὲν ἦτο «ψιλὸς» ἄνθρωπος, ὡς ἐφρόνει ὁ Νεστόριος, ὁ ὁποῖος ἐχρησιμοποιοῖ τὸν ἀνωτέρω ὄρον διὰ νὰ δηλώσῃ τὸ κυρίαρχον τῆς ἀνθρωπότητος τοῦ Χριστοῦ, οὔτε ἡ ἀνθρωπότης αὐτοῦ ὑπῆρξε ἀπλῶς κατὰ δόκησιν καὶ φαντασίαν. «Κατὰ ταῦτα ὁ Χριστὸς κατὰ πάντα ὅμοιος ἡμῖν» ἄνθρωπος, ὑπῆρξε πλήρης καὶ τέλειος, ἐνωθεὶς ἀδιασπᾶστος, ἀφραστὸς καὶ ἀληθῶς μετὰ τοῦ Θεοῦ Λόγου.

362. Ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ ἂν καὶ προσέλαβε σάρκα καὶ ἠνώθη μετὰ τῆς σαρκός, ὁμως δὲν ἠνώθη μετ' ἀψύχου καὶ ἀλόγου τινὸς σαρκός, ἀλλὰ μετὰ σαρκὸς ψυχῆς ἐχού-

κοιλία ἀνθρώπου-Μητρός³⁶³, δι' αὐτῆς εἰσῆλθεν εἰς τὸν κόσμον³⁶⁴, ὑπ' αὐτῆς καὶ ἐγαλουχήθη κατὰ τὴν βρεφικὴν Του ἡλικίαν³⁶⁵.

«Τὸν Δημιουργὸν τῶν ἀπάντων καὶ πλάστην τῶν ἐθνῶν, ἐγέννησεν ἐν μορφῇ ἀνθρώπου³⁶⁶. Ἐνεδύθη ἀνθρωπίνην σάρκα ὁ ὢν, ὁ Προαιώνιος Λόγος»³⁶⁷.

Τὸ γεγονός, ὅτι παρέστη εἰς τὸν γάμον τῆς Κανᾶ³⁶⁸, ὅτι παρεκάθησεν εἰς τὸ δεῖπνον εἰς τὴν Βηθανίαν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ φίλου Του Λαζάρου, μετὰ τὴν ἀνάστασιν αὐτοῦ³⁶⁹, ὁ ἐορτασμός τοῦ Πάσχα πρὸ τοῦ θείου Του πάθους³⁷⁰, πάντα ταῦτα μαρτυροῦν ὅτι ἦλθεν ὡς εἷς ἐξ ἡμῶν «ἐσθίων καὶ πίνων»³⁷¹.

Αἱ μαρτυρίαι αὐταὶ καὶ πλῆθος ἄλλων, ὅπως τὰ φυσικά Του παθήματα, ὁ θάνατος, ἡ ταφή, οἱ τύποι τῶν ἡλῶν εἰς τὰς χεῖρας, εἰς τοὺς πόδας καὶ εἰς τὴν πλευράν Του, τὰ ὅποια ἐπέδειξεν εἰς τοὺς μαθητάς Του μετὰ τὴν Ἀνάστασίν Του, βεβαιώνουν πέραν πάσης ἀμφιβολίας, ὅτι ὁ Χριστὸς μετεῖχε πλήρως εἰς τὴν ὑλικὴν συγκρότησιν τῆς φύσεως ἡμῶν³⁷².

Ὁ Λόγος, ὡς ἄνθρωπος, ὡς σὰρξ, εἶχεν ἐπίσης ἀνθρωπίνην ψυχὴν καὶ τοῦτο φαίνεται καθαρὰ ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα αἰσθήματα, τὰ

σης ἐν αὐτῇ λογικῆς. Ἐπὶ πλέον ἡ ἀνάληψις ἀψύχου καὶ ἀλόγου σαρκὸς θὰ ἦτο τι ἀνάρμοστον πρὸς τὴν ἀγάπην καὶ δικαιοσύνην τοῦ Θεοῦ. Βλέπε *Al - anba Gheorgios, Tò Mυστήριον τῆς ἐνσαρκώσεως*, σσ. 27-29.

363. *Λουκ.* 1,1, *Ματθ.* 1,18.

364. *Ματθ.* 1,25. Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ὡς ἄνθρωπος ἐγεννήθη ἐκ τῆς Παρθένου Μαριὰμ κατὰ τρόπον ὑπερφυσῆ, διότι ὡς Θεὸς ἦτο ἰκανὸς νὰ ἐνεργήσῃ ἓνα τοιοῦτον θαῦμα, ἐφ' ὅσον τὰ πάντα ἐδημιουργήθησαν δι' Αὐτοῦ.

«Μέγιστον θαῦμα, ὅτι ὁ Δημιουργὸς τοῦ οὐρανοῦ κατέλθε εἰς τὴν γῆν καὶ ἐσαρκώθη ἐκ τῆς Παρθένου». Βλέπε *Dalal Sahir Kahkik*, σ. 164.

«Ὁ Δημιουργὸς τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὁ γεννηθεὶς ἐκ τοῦ Πατρὸς, κατελθὼν ἐσκήνωσεν ἐννέα μῆνας ἐν τῇ κοιλίᾳ τῆς Παρθένου». Βλέπε *Dalal Sahir Kahkik*, σ. 36.

365. *Λουκ.* 11,27.

366. *Dalal Sahir Kahkik*, σ. 122.

367. *Αὐτόθι*, σ. 123.

368. *Ἰω.* 2,2.

369. *Ἰω.* 12,2.

370. *Λουκ.* 2,8-15.

371. Ἄν καὶ ἡ παραμονὴ Του μεταξὺ ἡμῶν κατ' οὐσίαν ἦτο προσωρινή, ἦτο ὁμως πραγματικὴ. Δὲν ἦτο φαντασία, «λήρος» κάτι μὴ πραγματικόν. Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶχεν πραγματικὸν «σῶμα» ὡς τὸ ἰδικόν μας, ἀλλ' ἐκτὸς ἁμαρτίας.

«Ἀφῆκεν τὸν οὐρανὸν καὶ κατόκησεν ἐν τῇ κοιλίᾳ τῆς Παρθένου γενόμενος ἄνθρωπος ὡς ἡμεῖς, ἄνευ ἁμαρτίας». Βλέπε *Al - godasat al - Thalatha, Al - al - han al Kanasia al - Kibtiyah*, σ. 683. Καθὼς ἐπίσης *Λουκ.* 7, 34.

372. *Liddon H. P., The Divinity of our Lord and Saviour Jesus Christ, Longmans, Green, & Co London 1890*, σ. 19-21.

ὅποια ἐξεδήλωσεν ὅταν ἦτο ἐπὶ τῆς γῆς. Ἄγαπούσε, ἔκλαιε, ἐταράσσετο, εἶχεν ἀγωνίαν ψυχῆς³⁷³. Ὅλα αὐτὰ φανερόνουν τὰ αἰσθήματα τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς. Οὕτω διαδηλοῦμεν μετὰ βεβαιότητος, ὅτι ὁ Λόγος, ὁ Αἰώνιος, ἐγινε τέλειος ἄνθρωπος καὶ ὡς τοιοῦτος εἶχεν ὑλικὸν ἀνθρώπινον σῶμα καὶ ἀνθρωπίνην ψυχὴν³⁷⁴.

«Ὁ ἄσαρκος ἔλαβε σάρκα, ὁ ἀναρχος ἐγεννήθη, ὁ ἄχρονος εἰσιήλθεν ἐν τῷ χρόνῳ, ὁ ἀπερινόητος ἐγένιν ἀντιληπτός, ὁ ἀόρατος ὁρατός, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἐγένιν ἀληθῆς ἄνθρωπος. Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶναι ὁ νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας»³⁷⁵.

Ὁ ὄρος «σάρξ» δηλοῖ τὴν ἕκτασιν τῆς κενώσεως τοῦ Θεοῦ, διὰ νὰ γίνῃ ἄνθρωπος χάριν ἡμῶν³⁷⁶ καὶ ἵνα ἐν τούτῳ δυνηθῶμεν νὰ γίνωμεν τέκνα Θεοῦ³⁷⁷. Καὶ πόσον ὡσαύτως ἐταπεινώθη³⁷⁸, κατελθὼν εἰς τὸν κόσμον διὰ νὰ μᾶς σώσῃ ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν. Οὐδεὶς δὲ πλέον θὰ δύναται νὰ δικαιολογηθῇ ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ φθάσῃ μέχρις αὐτοῦ ὁ Σωτὴρ τοῦ κόσμου³⁷⁹.

373. Ἰω. 11, 33-34.

374. De Paul de Bus, *Οἱ Λόγοι Του (Ἐξήγησις τῶν Παρακλητικῶν κανόνων)*, μελέτη τοῦ Mankaryw ae Wad Ala, σ. 81.

375. Ὅτι ὁ Θεὸς ἀρχίζει νὰ ζῆ ὡς ἄνθρωπος δὲν ὑπονοεῖ ὅτι τοῦτο σημαίνει ὅτι εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς προσωπικότητος Αὐτοῦ, ἀλλὰ μία νέα δι' Αὐτὸν ἀρχή, ἓνα νέον σχῆμα. Ὁ προαιώνιος Χριστὸς ἐγεννήθη ὡς ἄνθρωπος μόνον καὶ ὄχι ὡς Θεός, ὑπῆρχε πάντοτε καὶ οὐδέποτε ἔπαυσε νὰ εἶναι Θεός. Βλέπε σχετικῶς, *Dalal Sahir Kiahkik*, σ. 343.

376. *Al - ajbiah (Τὸ Ἱερὸν Προσευχητάριον)*, σ. 53.

377. Ὁ ἔσχατος σκοπὸς διὰ τὸν ὅποιον ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἰς τὸν κόσμον ἦτο νὰ κατοικήσῃ «ἐντὸς» τῶν καρδιῶν μας, ἀφοῦ προηγουμένως θὰ κατοικοῦσε «μεταξὺ» ἡμῶν, «ἐν τῷ κόσμῳ». Ἀλλὰ τὸ γεγονός, ὅτι κατώκησε μεταξὺ ἡμῶν ἦτο προσωπικὸν τι, ἐνῶ τὸ ὅτι κατοικεῖ ἐν ἡμῖν εἶναι μόνιμον.

378. Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἦλθεν μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν δημιουργημάτων Του ἐκουσίως καὶ ὑπέταξε τὸν ἑαυτὸν Του εἰς τοὺς ρυθμούς των. Ἡ ἐνέργεια αὐτῆ τοῦ Θεοῦ, προὐδὸν οὐσα τῆς μεγάλῃς Του ἀγάπῃς πρὸς ἡμᾶς, καταδεικνύει εἰσέτι, ὅτι ὠδηγήθη εἰς τὴν ἐσχάτην ταπεινῶσιν ἐκουσίως. Διὰ τοῦτο μετὰ τὸ σωτηριῶδες ἔργον Του εἰς τὸν κόσμον ὑψώθη καὶ πάλιν εἰς τὴν ὑψίστην δόξαν παρὰ τῷ Θεῷ Πατρὶ διὰ τῆς ἀναστάσεως καὶ ἀναλήψεώς Του.

«Σὺ μοι Δέσποτα τὴν τιμωρίαν μετέβαλες, ὡς ποιμὴν ἀγαθός. Εἰς τὸν πλανώμενον δραμόν, καὶ ὡς πατὴρ ἀληθῆς, ἐπ' ἐμὲ τῷ πεπτωκότῳ συνήλησας, καὶ πρὸς ζωὴν τὰ τραύματα πάντα, φαρμάκοις κατέδρασας. Αὐτὸς μοι προφήτας ἀπέστειλας. Δι' ἐμὲ τὸν νοσοῦντα, νόμον εἰς βοήθειαν ἔδωκας. Αὐτὸς μοι πρὸς ὑγείαν, τὸν παρανομήσαντα, δικήνοισας, φῶς τοῖς πλανομένοις καὶ τοῖς ἀγνωστοῖσι ἀνέτειλας». Βλέπε, *Τὸ Εὐχολόγιον (Ἀραβ. Hūlāgi Kopt. Εὐχολόγιον) Qoudas Ghrigorios*, σ. 38.

379. Ἡ ταπεινῶσις τοῦ Χριστοῦ περιγράφεται ἀπὸ τὸν Ἀπόστολον Παῦλον εἰς τὴν ἐπιστολὴν του πρὸς Φιλιππησίους (2, 6-7). «Ὅς ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων οὐχ ἄρπαγμὸν ἠγήσατο τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ, ἀλλὰ ἑαυτὸν ἐκένωσε μορφῇ δούλου λαβῶν ἐν ὁμοίωματι ἀνθρώπων γενόμενος».

Τοῦτο εἶναι τὸ μέγιστον τῶν μυστηρίων, νὰ ἀναλάβῃ ὁ Θεὸς ἐκουσίως τὴν μορφὴν, τὸ σχῆμα καὶ τὴν φύσιν τῶν ἀνθρώπων, παρεκτός ἀμαρτίας³⁸⁰. Ὅπως φανερώνει τὸ ἀνωτέρω κείμενον τῆς Κοπτικῆς Ἐκκλησίας, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἐγεννήθη ὑπὸ ἐξόχως ταπεινὰς συνθήκας εἰς μίαν φάτνην τῆς Βηθλεέμ³⁸¹. Τὸ θαυμαστὸν τοῦτο γεγονός τῆς ἐνσαρκώσεως τοῦ «Λόγου», εἶχε προφητευθῆ πρὸ ἑκατοντάδων ἐτῶν ὑπὸ τῶν προφητῶν³⁸² τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης.

Εἰς τὸ πρόσωπον, ὅθεν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἔχομεν τὴν εἰσοδὸν τοῦ Ἀπειροῦ καὶ Αἰωνίου εἰς τὸν χρόνον τοῦ χρόνου καὶ τοῦ πεπερασμένου, με σκοπὸν τὴν ἀποκατάστασιν τῆς κοινωνίας ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων τὴν μετὰ τοῦ Θεοῦ Πατρὸς διὰ τοῦ αἵματός Του τοῦ χυθέντος ἐπὶ τοῦ σταυροῦ³⁸³.

Αὐτὸς ὁ Αἰώνιος Λόγος ὅμως, ἀκόμη καὶ ὅταν ἔγινε σὰρξ καὶ περιεπάτησεν ἐπὶ τῆς γῆς ἐξηκολούθει ταυτοχρόνως καὶ ἀδιακόπως νὰ εἶναι ὁ Αἰώνιος Θεός³⁸⁴. Ἡ γέννησίς Του ἔλαβε χώραν ἀντιθέτως πρὸς τοὺς νόμους τῆς φύσεως³⁸⁵ καὶ ὁ θάνατός Του ὑπῆρξεν ἐπίσης ἀντίθετος πρὸς τοὺς νόμους τοῦ θανάτου.

380. Καὶ ὁμολογουμένως μέγα ἐστὶ τὸ τῆς εὐσεβείας μυστήριον «Θεὸς ἐφανερώθη ἐν σαρκί» (Α' Τιμ. 3, 1-6). Καὶ ἐὰν τοῦτο εἶναι μυστήριον διὰ τὸν Παῦλον δὲν εἶναι δυνατόν νὰ εἶναι ὀλιγώτερον μυστήριον δι' ἡμᾶς.

381. Ὁ Θεὸς Λόγος ἐφανερώθη με ἀνθρώπινον σχῆμα.

«Ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ὁ Θεὸς ἡμῶν, ἀνέτειλε σεσαρκωμένος ἐκ τῆς Θεοτόκου Μαριὰμ». Βλέπε *Dalal Sahir Kahkik*, σ. 104.

«Ἐπροφήτευσαν διὰ Σε, ὅτι ὁ Θεὸς ἔγινεν Υἱὸς Σου καὶ ἐδέχθης Αὐτὸν ἐν τῇ κοιλίᾳ Σου». Βλέπε *Dalal Sahir Kahkik*, σ. 133.

382. «Καὶ σὺ, Βηθλεέμ, οἶκος Ἐφραθᾶ, ὀλιγοστός εἶ τοῦ εἶναι ἐν χιλιάσιν Ἰούδα. Ἐκ σοῦ μοι ἐξελεύσεται, τοῦ εἶναι εἰς ἄρχοντα τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ ἔξοδοι αὐτοῦ ἀπ' ἀρχῆς, ἐξ ἡμερῶν αἰῶνος». (Μιχαίας 5,2).

383. «Καὶ κατελθὼν διὰ τοῦ σταυροῦ εἰς τὸν Ἄδην, ἀνέστη ἐκ νεκρῶν τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ καὶ ἀνελθὼν εἰς τοὺς οὐρανοὺς, ἐκάθησεν ἐν δεξιᾷ τοῦ Πατρὸς, ὡρίσας ἡμέραν ἀνταποδόσεως, καθ' ἣν μέλλει νὰ κρίνῃ τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ καὶ ἀποδώσῃ ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ». Βλέπε *Τὸ Εὐχολόγιον* (Ἀραβ. *Hūlāgi*, Κοπτ. *Εὐχολόγιον*). Τὸ βιβλίον τοῦτο περιέχει τρεῖς μόνον ἀναφορὰς. «*Qoudas Basilios*», σ. 248.

384. *Al - anba Isidoros*, Ἡ ἐγκυκλοπαίδεια τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας, τ. Α', σ. 467.

385. Ὡσαύτως τὰ λειτουργικὰ κείμενα τῆς Κοπτικῆς Ἐκκλησίας ἀναφέρουν ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἐγεννήθη ἐκ Θεοῦ, δὲν ἐννοοῦν τὴν κατ' ἀνθρώπον συνέργειαν τοῦ Πατρὸς εἰς τὴν γέννησιν Υἱοῦ, ἀλλ' ὅτι ἡ Θεότης, ὁ Ἄπειρος Θεός, ὡς Αἰώνιος Πατὴρ, ἐχρησιμοποίησε τὴν Παρθένον Μαριὰμ ὡς ὄργανον διὰ τὴν ἐνσάρκωσιν τοῦ Θεοῦ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. Ἡ Μαριὰμ δὲν ἦτο δυνατόν νὰ συλλάβῃ τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν χωρὶς τὴν ἄμεσον δημιουργικὴν ἐνέργειαν τοῦ Θεοῦ.

«Ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ κατελθὼν ἐσαρκώθη ἐκ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ τῆς Παρθένου Μαριὰμ. Μεγάλῃ εἶναι ἡ ἀρετὴ τῆς Μαριὰμ καὶ ἀνωτέρα παντὸς ἑτέρου, ὅτι ἐδέχθη ἐν τοῖς κόλποις αὐτῆς τὸν Δημιουργὸν τοῦ κόσμου. Ὁ λαὸς ὁ καθήμενος ἐν σκοτει εἶδε φῶς μέγα». Βλέπε *Dalal Sahir Kahkik*, σ. 150.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

Η ΘΕΟΤΗΣ ΤΟΥ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

1. Εισαγωγικά.

«Πιστεύω εἰς ἕνα Θεόν, Πατέρα Παντοκράτορα, ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς, ὁρατῶν τε πάντων καὶ ἀοράτων. Καὶ εἰς ἕνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ τὸν μονογενῆ, τὸν ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα πρὸ πάντων τῶν αἰώνων. Φῶς ἐκ φωτός, Θεὸν ἀληθινόν, ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ, γεννηθέντα, οὐ ποιηθέντα, ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο...»³⁸⁶.

Μεγάλοι συζητήσεις καὶ διχογνωμῖαι ἠγέρθησαν κατὰ τὴν διαδρομὴν τῶν αἰώνων διὰ τὸ πρόσωπον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Τρεῖς βασικὰς ἀπὸ τὰς ἐσφαλμένες ἀντιλήψεις περὶ τοῦ προσώπου τοῦ Χριστοῦ ἀνατρέπει ἡ Κοπτική Ἐκκλησία.

Πρώτην, ἐκείνην τῶν Ἀρειανῶν³⁸⁷, ἡ ὁποία θεωρεῖ τὸν Χριστὸν ὡς κατώτερον τοῦ Θεοῦ, ὡς κτίσμα Αὐτοῦ.

Δευτέραν, ἐκείνην τῶν μοναρχιανῶν καὶ εἰδικώτερον τῶν Σαβελιανῶν³⁸⁸, ἡ ὁποία ἀρνεῖται κάθε διάκρισιν προσώπων τῆς Ἁγίας Τριάδος καὶ λέγει ὅτι ὁ Θεὸς ἄλλοτε ἀπεκαλύφθη ὡς Πατὴρ, ἄλλοτε ὡς Υἱὸς καὶ ἄλλοτε ὡς Ἅγιον Πνεῦμα καὶ ὅτι ἐπὶ τοῦ σταυροῦ ἔπαθε καὶ ὁ Πατὴρ καὶ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα.

Τρίτην, ἐκείνην τῶν Σοκινιανῶν καὶ τῶν Οὐνιταρίων, ἡ ὁποία ἰσχυρίζεται ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς δὲν ἦτο Θεός, ἀλλὰ ἄνθρωπος, εἰς ἐξόχως ἅγιος καὶ τέλειος ἄνθρωπος, ἀλλ' ὅπως δὴποτε μόνον ἄνθρωπος. Ἡ θεότης ὅμως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, Σωτῆρος τοῦ κόσμου, εἶναι ἡ βᾶσις τῆς ἀληθοῦς χριστιανικῆς πίστεως, ὅπως πρεσβεύει ἡ Κοπτικὴ Ἐκκλησία. Ὁ Χριστὸς ὄχι ὡς ἀπλὸς ἄνθρωπος, ἀλλ' ὡς Θεὸς καθίσταται ὁ Λυτρωτὴς καὶ Σωτὴρ τῶν προσερχομένων εἰς Αὐτόν³⁸⁹.

386. Τὸ Σύμβολον Πίστεως Νικαίας - Κωνσταντινουπόλεως.

387. Georg Habib Bibawy, *Συνοπτικὴ μελέτη τοῦ Ἀρείου μετὰ ἐρμηνείας τῶν Μ. Ἀθανασίου καὶ Βασιλείου ἐν τοῖς σημαντικοῖς κειμένοις τῆς Ἁγίας Γραφῆς, τὰ ὁποῖα εἶχε παρεξηγήσει ὁ Ἄρειος*, Κάιρο 1972, σ. 5.

388. Salim Bisters, *Ἡ Χριστιανικὴ Θεολογία καὶ ὁ Σύγχρονος ἄνθρωπος*, Λίβανος 1984, σ. 163.

389. Severus ibn al - Muggafa, (10ος αἰών), *Εἶναι ὁ Θεὸς ἡ δευτέρα ἀποστολή*, Κάιρο 1933, σ. 19.

Εἰς τὴν μελέτην μας αὐτὴν εἶδομεν ἕως τώρα, ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ὁ Λόγος «ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν Θεόν», πάντοτε, αἰωνίως προτοῦ ὑπάρξει οἰαδήποτε ἀρχῆ, «Πρὸ πάσης ἀρχῆς ὁ Λόγος ὑπῆρχε»³⁹⁰.

Ὁ Λόγος ἦτο διάφορος προσωπικότης τοῦ Πατρὸς³⁹¹, μὲ τὸν Ὅποιον ἐν τούτοις εἶχεν αἰώνιον κοινωνίαν καὶ σχέσιν. «Καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν». Ἄλλ' ἂν καὶ διάφορος ἀπὸ τὸν Πατέρα Θεόν, ὅμως δὲν ἦτο ὑποστατικῶς ὀλιγώτερον Θεὸς ἀπὸ τὸν Πατέρα. «Καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος»³⁹².

Ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ὁ Λόγος, δὲν ἤρρισε τὴν ζωὴν Του ἐπὶ τῆς γῆς ὅπως ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, ἀλλὰ κατήλθε ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ἀπὸ τὴν αἰωνιότητα τῆς δόξης Του. Ἡ προέλευσίς Του δὲν εἶναι ἐκ τῶν κάτω, διὰ νὰ ἀνυψωθῆ μετὰ ταῦτα, ἀλλὰ ὑπῆρχεν Αὐτὸς ἡ αἰτία καὶ ἡ ἀρχὴ τῶν πάντων καὶ εἰς τὸν ὑπ' Αὐτοῦ πλασθέντα κόσμον κατέρχεται ὡς Σωτῆρ διὰ νὰ τὸν ἀναδημιουργήσῃ³⁹³. Δὲν θὰ ἠδύνατο ποτὲ νὰ ἐπιτελέσῃ ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἐπραγματοποίησε, ἐὰν δὲν ἦτο Ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἦτο.

Τὰ λειτουργικὰ κείμενα τῆς Κοπτικῆς Ἐκκλησίας διακηρύττουν ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστός ἦτο Θεὸς κατὰ τὴν φύσιν καὶ τὴν ὑπόστασιν. Δὲν ἦτο ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος προσέκτησε τὴν θεότητα, ἀλλὰ Θεός, ὅστις ἐκουσίως ταπεινώσεν ἑαυτὸν ὥστε νὰ λάβῃ ἀνθρωπίνην φύσιν, χωρὶς νὰ ἀποβάλλῃ τὴν θεότητά Του³⁹⁴. Ὁ Χριστὸς δὲν ἔλαβε ζωὴν καὶ ὑπαρξιν κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐμφανίσεώς Του ἐπὶ τῆς γῆς. Τὴν εἶχε πάντοτε, διότι αὐτὸς εἶναι ὁ Δημιουργὸς πάσης ζωῆς³⁹⁵. Δὲν ἀπέβη ἐπὶ τῆς γῆς τὸ Φῶς. Ἦτο πάντοτε τὸ Φῶς τοῦ κόσμου³⁹⁶.

Εἰς τὰ κείμενα τῆς Κοπτικῆς Ἐκκλησίας βλέπομεν τὸν Ἰωάννην τὸν Βαπτιστὴν νὰ διακηρύττῃ: «Οὗτος ἦν ὃν εἶπον. Ὁ ὀπίσω μου ἐρχόμενος ἔμπροσθέν μου γέγονεν' ὅτι πρῶτός μου ἦν»³⁹⁷.

390. Al - anba Isidoros, (17ος αἰών), *Ἡ Ἐγκυκλοπαίδεια τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας*, τ. Α', ἐκδ. Atalah Irsanios, σ. 472.

391. Ὁ Θεὸς σαρκωθεὶς δὲν ἀπεμακρύνθη ἐκ τῆς οὐσίας Του, ἀλλὰ λαβὼν τὴν φύσιν τοῦ ἀνθρώπου ἀπεκατέστησε ταύτην ὡς εἰκόνα Του. Βλέπε Georg Habib Bibawy, *Διάλογος περὶ τὴν ἐνσάρκωσιν*, Κάιρο 1972, σ. 25.

392. *Ἰω.* 1,1.

393. Moris Tawadros, *Ἡ Ἐπισημὴ τῆς Δογματικῆς*, τ. Γ'. Κάιρο 1991, σσ. 10-16.

394. Ἄν καὶ ἐνεφανίσθη ἐνσαρκος, ἐν τούτοις παρουσιάζοντας τὰ ἔργα Του ἀπεκαλύφθη ὡς Θεός. Βλέπε Khalil Samir, *Traité de Paul de Bus (ἐπίσκοπος τῆς Κοπτικῆς Ἐκκλησίας τὸ 1240) sur l' unité et la Trinité l' incarnation, et la verité du Christianisme*, Liban 1983, σ. 192, 196.

395. Moris Tawadros, *ἐνθ' ἀνωτ.*, σσ. 17-23.

396. *Ἰω.* 1,9.

397. *Ἰω.* 1,15.

Ὁ Ἰωάννης ἐδῶ λέγει, ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ὑπῆρχε πρὸ αὐτοῦ, παρὰ τὸ γεγονός, ὅτι ἐγεννήθη ἐξ μήνας μετὰ ἀπὸ αὐτόν. Κατὰ ταῦτα ἀπὸ τὴν περικοπήν αὐτὴν προκύπτει ὅτι ὁ Ἰησοῦς δὲν ὑπῆρχε πρὸ τοῦ Ἰωάννου ὡς πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, ἀλλὰ προὔπηρχε αὐτοῦ ὡς ὁ αἰώνιος Λόγος.

2. Ἡ διάκρισις τῶν προσώπων τῆς Θεότητος καὶ ἡ δόξα τοῦ Χριστοῦ.

α. Διάκρισις τῶν προσώπων τῆς θεότητος.

«Δέσποτα Κύριε, Ἰησοῦ Χριστέ, ὁ συναΐδιος Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Ἀχράντου Θεοῦ καὶ Πατρὸς καὶ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου, ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς καὶ προθεῖς σεαυτὸν ἀμνὸν ἄμωμον ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς»³⁹⁸.

Ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ὁ αἰώνιος Λόγος, δὲν εἶναι τὸ αὐτὸ πρόσωπον μὲ τὸν Πατέρα. Εἶναι διακεκριμένον πρόσωπον καὶ δὲν πρέπει νὰ συγχέεται μὲ τὸν Θεὸν Πατέρα³⁹⁹.

Ὁ ὄρος Θεὸς πρέπει νὰ γίνῃ δεκτός, κατὰ τὸ ἀνωτέρω κείμενον τῆς Κοπτικῆς Ἐκκλησίας, μὲ τὴν σημασίαν τοῦ «Πατρός». Μεταξὺ τοῦ Λόγου καὶ τοῦ Πατρὸς δὲν ὑπάρχει διαφορὰ φύσεως ἢ οὐσίας. Ἡ διάκρισις ἐγκτεται εἰς τὸ γεγονός, ὅτι εἶναι δύο διακεκριμένα προσωπικότητες, αἱ ὁποῖαι δηλοῦνται εἰς ὅλην τὴν Καινὴν Διαθήκην μὲ τὰς προσαγορεύσεις Πατὴρ καὶ Υἱός⁴⁰⁰. Ὁ Θεὸς εὐηρεστήθη νὰ μᾶς ἀποκαλύψῃ αὐτὴν τὴν σχέσιν διὰ νὰ δυνηθῶμεν νὰ ἐνοήσωμεν τί πράττει ὑπὲρ ὑμῶν ἐν τῷ προσώπῳ καὶ διὰ τοῦ προσώπου τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Καθιστᾷ ἡμᾶς κατὰ χάριν τέκνα Του καὶ Αὐτὸς γίνεται ὁ οὐράνιος Πατὴρ μας. Ἐξ αὐτοῦ διαδηλοῦται τὸ ὑπέρτατον δῶρημα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ ὡς Σωτῆρος πρὸς ἡμᾶς⁴⁰¹, ὅτι ἀποκαθιστάμεθα ὡς τέκνα τοῦ Θεοῦ Πατρός.

Ἐὰν ἀνατρέξωμεν εἰς τὰ λειτουργικὰ κείμενα τῆς Κοπτικῆς Ἐκκλησίας θὰ πεισθῶμεν ὅτι ποτὲ δὲν ὑπῆρχε χρόνος κατὰ τὸν ὁποῖον ὁ

398. *Al - Hûlâgi al - Moukadas (Qoudas Basilios)*, σ. 166.

399. Salim Bisters, *ἐνθ' ἀνωτ.*, σ. 168.

400. *Ματθ. 3,17, Μάρκ. 1,11, Λουκ. 3,22* σχετικῶς βλέπε Moris Tawadros, *Ἡ θεότης τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἡ Ἀνθρωπότης καὶ ἡ Μία Φύσις Του*, Κάιρο 1975, σ. 26.

401. Georg Habib Bibawy, *Εἰσαγωγή ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ θεολογίᾳ*. Κάιρο 1982, σ. 146. Ὁμοίως βλέπε *Al - Hûlâgi al - Moukadas (Qoudas Basilios)*, σ. 248 τὸ ὁποῖον ἀναφέρει:

«Ὅς ἠγάπησε τοὺς ἰδίους του ἐν τῷ κόσμῳ, ἔδωκεν ἑαυτὸν ἀντιλυτρον τῷ βασιλευόντι ἡμῖν θανάτῳ, ὑφ' οὗ κατειχόμεθα πεπραμένοι λόγῳ τῆς ἁμαρτίας, κατελθὼν διὰ τοῦ σταυροῦ εἰς τὸν ἄδην».

Λόγος, ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ὁ Υἱός, τὸ δεύτερον πρόσωπον τῆς Ἁγίας Τριάδος, νὰ μὴν «εἶναι» μετὰ τοῦ Πατρὸς.

Ὁ Λόγος, ὅπως ἐμφανίζεται εἰς τὰ κείμενα αὐτά, δὲν κατέχει ἀπλῶς θέσιν ἐγγύτητος καὶ στενῆς σχέσεως μὲ τὸν Πατέρα, ἀλλ' ὑπῆρξε πάντοτε μὲ Αὐτόν.

«Ὁ ὢν, καὶ προὖν καὶ διαμένων εἰς τοὺς αἰῶνας· ὁ τῷ Πατρὶ συναΐδιος καὶ ὁμοούσιος⁴⁰² καὶ σύνθρονος καὶ συνδημιουργός...»⁴⁰³.

Ἄλλ' ἂν καὶ ὁ Λόγος ἀποκαλεῖται Υἱός, πρέπει ν' ἀντιληφθῶμεν ὅτι κατ' οὐδένα τρόπον φέρεται ἐξηρημένος ἀπὸ τὸν Πατέρα ὡς πρὸς τὴν αἰωνιότητα, τὴν φύσιν καὶ τὴν οὐσίαν Του⁴⁰⁴. Ἐνώπιον ἡμῶν παρουσιάζουν δύο ἰσαξίας προσωπικότητας, τὸν Λόγον καὶ τὸν Πατέρα. Τὰ κείμενα αὐτὰ ἀποσαφηνίζουν τὴ διάκρισιν μεταξὺ τῶν δύο προσώπων, ἀλλὰ ἐπίσης καταδεικνύουν ὅτι μεταξὺ Υἱοῦ καὶ Πατρὸς ὑπάρχει ζῶσα καὶ σταθερὰ σχέσις καὶ κοινωνία. Εἶναι χωρισταὶ προσωπικότητες καὶ ἐν τούτοις εἶναι πάντοτε ἡνωμένοι. Εἶναι ἀδύνατον νὰ κατανοήσωμεν τὴν ἀλήθειαν αὐτὴν μὲ τὴν περιορισμένην ἀντίληψίν μας, διότι ἀφορᾷ εἰς θέμα τὸ ὁποῖον ἀνάγεται εἰς τὸ ὑπέρολογον τοῦ μυστηρίου τῆς Θεότητος. Καλούμεθα ὅμως νὰ δοξάσωμεν τὸν Θεόν, διότι εὐηρεστήθη νὰ ἀποκαλύψῃ εἰς ἡμᾶς τὴν ἀλήθειαν αὐτὴν⁴⁰⁵. Ἐπίσης βλέπομεν τὸν Υἱὸν νὰ ἀπευθύνεται πρὸς τὸν Πατέρα διὰ νὰ φέρῃ πρὸς Αὐτόν ἡμᾶς. Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς προσεύχεται πρὸς τὸν Πατέρα ὑπὲρ ἡμῶν. Παρουσιάζει τὸν ἑαυτὸν Του ὡς τὸν ἐκτελεστὴν τῶν βουλῶν τῆς Θεότητος⁴⁰⁶. Δὲν εἶναι ἀδρανῆς ἀλλ' ἐνεργητικὸς, διότι ἦλθεν

402. Μὲ τὴν χριστολογικὴν ἔννοιαν τοῦ στίχου αὐτοῦ συμφωνεῖ καὶ ὁ Μ. Ἀθανάσιος. Διότι ὁ ἀκρογωνιαίος λίθος τῆς θεολογίας αὐτοῦ εἶναι ἡ πίστις εἰς τὸ ὁμοούσιον τοῦ Υἱοῦ πρὸς τὸν Πατέρα. Κατὰ τὸν εἰρημένον ἐκκλησιαστικὸν πατέρα ὅστις δὲν δέχεται τὸ ὀρθόδοξον περιεχόμενον τοῦ ὅρου δὲν ἀνήκει εἰς τὴν μίαν, ἀγίαν, καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν. Βλ. Στυλιανοῦ Γ. Παπαδοπούλου, *Μεγάλοι Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ σκέψη τους. Τὰ κείμενά τους*, Ἀθήνα 1986, σ. 105.

403. *AI - Hūlāgi al - Moukadas (Qoudas Ghrigorios)*, σ. 302

404. Salim Bisters, *μν. ἔ.*, σ. 169. Καθὼς ἐπίσης βλέπε *AI - Hūlāgi al - Moukadas (Qoudas Ghrigorios)*, σ. 85 τὸ ὁποῖον ἀναφέρει:

«Καὶ σοὶ τὴν δόξαν, τιμὴν καὶ προσκύνῃσιν ἀναπέμπομεν, σὺν τῷ Παντοκράτορι καὶ παντελόπῃ τῷ τεκόντι σὲ Πατρὶ καὶ τῷ παναγίῳ καὶ ζωαρχικῷ καὶ ὁμοουσίῳ Σοὶ Πνεύματι νῦν καὶ αἰεῖ».

405. Manqaryws Aouad, *De Paul de Bus (Ἐπίσκοπος τῆς Κοπτικῆς Ἐκκλησίας τὸ 1240), Ἐξήγησις τῶν Παρακλητικῶν Κανόνων*, Κάιρο 1938, σ. 10.

406. Ἐνῶ ἦτο Θεὸς καὶ χωρὶς νὰ παύσῃ νὰ εἶναι Θεὸς ἐγένεν ἄνθρωπος ἐξ ἰδίας Αὐτοῦ βουλήσεως καὶ δυνάμεως καὶ κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ἰδικῆς Του ἐκλογῆς, ἐνεργήσας ὁμοῦ μετὰ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

«Ἡ κνοφορία τῆς Μαριὰμ ἐγένετο κατὰ τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, οὔσης πεπληρω-

εἰς τὸν κόσμον τοῦτον διὰ τὴν ἐπαναφέρειν ἡμᾶς, καταλλαγέντας, εἰς σχέσιν καὶ κοινωνίαν μετὰ τοῦ Πατρὸς. Εἰς τὴν ἐνέργειάν Του αὐτὴν βεβαιούται ἡ μοναδικότης τοῦ ἔργου Του, ὡς μόνου Μεσίτου μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου.

Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶναι ὁ Μονογενής, ὁ μόνος μέτοχος μετὰ τοῦ Πνεύματος τοῦ αὐτοῦ γένους μετὰ τοῦ Θεοῦ, ἔχει τὴν αὐτὴν φύσιν μὲ τὸν Πατέρα⁴⁰⁷ καὶ εὐρίσκεται πάντοτε εἰς τὸν κόλπον τοῦ Πατρὸς⁴⁰⁸. Ὁ ἅγιος Κύριλλος Ἀλεξανδρείας χρησιμοποιοεῖ δύο προσωνυμίας αἱ ὁποῖαι ἀναφέρονται εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ μονογενοῦς καὶ τοῦ πρωτοτόκου: «*πῶς γὰρ ἔτι μονογενής, εἰ πρωτότοκος; εἰ μὲν γὰρ ἔστι μονογενής, οὐκ ἂν εἴη πρωτότοκος, ἀλλ' ἔστι κατὰ ταυτὸν ἀμφότερα Χριστός, καὶ οὐκ ἂν τις εἰς δύο καταδιελθὼν τὸν ἕνα καὶ μόνον Υἱόν, ἐνὶ μὲν ἀναθήσει τό, πρωτότοκος, θατέρω δὲ τό, μονογενής. Εὐρήσει γὰρ ὄλην αὐτῷ μαχομένην τὴν θεόπνευστον Γραφήν ἄμφω γε μὴν ἐπὶ Χριστοῦ κυρίως εὐρήσομεν*»⁴⁰⁹ λέγει. Εἰς τὴν ὑποστατικὴν σχέσιν μεταξὺ τοῦ αἰωνίου Λόγου καὶ τοῦ Πατρὸς ἡ διάκρισις εὐρίσκεται μεταξὺ ἀφ' ἑνὸς μὲν ἑνὸς ἰδίου γένους Θεοῦ καὶ ἑτέρου ἰδίου ἐπίσης γένους Θεοῦ. Καὶ τὰ δύο αὐτὰ πρόσωπα εἶναι μὲν ἀυθυπόστατα πρόσωπα τῆς Τριαδικῆς Θεότητος, ἀλλὰ τῆς αὐτῆς φύσεως καὶ οὐσίας⁴¹⁰.

Ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ὡς «*μονογενής Θεός*», ὑπῆρχε πάντοτε «*εἰς τὸν κόλπον τοῦ Πατρὸς*»⁴¹¹ ἀκόμη καὶ ὅταν σαρκωθείς κατήλθεν ἐπὶ

μένης χάριτος καὶ πίστεως». Βλέπε «*Dalal Sahir Kiahkik*», σ. 95.

«*Ὁ ἐξ ἀγάπης διὰ τὴν ἀνθρωπότητα σαρκωθείς καθάρας αὐτὴν ἐκ τῆς ἀμαρτίας*». Βλέπε *Al - Lagan wa al - Sajida*, σ. 95.

407. Ὁμοούσιος τῷ Πατρὶ κατὰ τὴν θεότητα καὶ ὁμοούσιος ἡμῖν κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα. Βλέπε Severus ibn al - Muggafa, *Τὸ πολῦτιμον βιβλίον εἰς τὴν...*, σελ. 55.

408. Εἰς τὴν μαρτυρίαν τῶν κειμένων τῆς Κοπτικῆς Ἐκκλησίας ὁ ὄρος «*Κόλπος*» χρησιμοποιοεῖται ὡς ἔκφρασις ἀγάπης καὶ συνεχοῦς στενῆς κοινωνίας τοῦ Υἱοῦ μετὰ τοῦ Πατρὸς. Βλέπε Severus ibn al - Muggafa, *Εἶναι ὁ Θεὸς ἡ δευτέρη ἀποστολή*, σ. 43.

«*Θεὸν οὐδεὶς ἐώρακε πώποτε. Ὁ μόνος Θεὸς "ὁ ὢν εἰς τὸν Κόλπον τοῦ Πατρὸς"*». Βλέπε *Torouhat wa ibsaliat, baramonie Jiday al - milad wa al - ghitas*, σ. 32.

409. «*Λόγος*» 8, *PG 77,572B*.

410. Severus ibn al - Muggafa, *Τὸ πολῦτιμον βιβλίον εἰς τὴν ...*, σ. 24.

411. *Α' Ἰω. 1,18*. Ὑποτύπων ἀμυδρὰν τῆς σχέσεως αὐτῆς διακρίνομεν εἰς τὴν παραβολὴν τοῦ πλουσίου καὶ τοῦ Λαζάρου, καθ' ἣν ὁ πτωχὸς Λάζαρος θανὼν μετήχθη (*Λουκᾶς 20, 16*) εἰς τὸν «*Κόλπον τοῦ Ἀβραάμ*». Ἡ ἔκφρασις αὐτὴ σημαίνει τὸν τόπον ὅπου ἦτο ὁ Ἀβραάμ. Τὴν στενὴν σχέσιν καὶ κοινωνίαν μὲ τὸν Ἀβραάμ. Οὕτω πως μᾶς δίδεται μία ἰδέα περὶ τῆς στενῆς σχέσεως τοῦ Υἱοῦ πρὸς τὸν Πατέρα. Καὶ τοῦτο εἶναι τελειῶς ὀρθὸν ἐφ' ὅσον μὲ τὸν ὄρον «*μονογενής*» ἀποδίδεται πλήρως ἡ ἰδιότης τῆς θεότητος εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, ἡ ταυτότης τῆς φύσεως πρὸς τὸν Πατέρα. Βλέπε

τῆς γῆς. Εἶναι ἀδύνατον νὰ λογιζώμεθα περὶ τοῦ Θεοῦ θέτοντες Αὐτὸν ἐντὸς τῶν ὁρίων τῶν χρονικῶν περιορισμῶν τοῦ φυσικοῦ κόσμου. Δὲν ὑπῆρξε χρόνος κατὰ τὸν ὁποῖον ὁ Κύριος Ἰησοῦς νὰ μὴ εἶναι Θεὸς ἐνῶ εὐρίσκετο ἐδῶ κάτω εἰς τὴν γῆν⁴¹².

«Δόξα καὶ αἶνος τοῖς μυστηρίοις σου' ἐπεφάνης ἐν ταπεινώσει παντοδύναμος Θεὸς ὢν. Σὺ εἶ ὁ αἰώνιος Θεὸς ζώντων καὶ νεκρῶν, ὁ Δημιουργὸς τῆς αἰωνιότητος, ὁ εὐλογητὸς Ἰησοῦ Χριστός»⁴¹³.

Εἰς τὰ κείμενα τῆς Κοπτικῆς Ἐκκλησίας ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς μὲ τὴν συνεχῆ περιγραφὴν Του ὡς Υἱοῦ δὲν πρέπει νὰ νομισθῇ ὅτι ἀνήκει εἰς χρόνον καὶ χώρον⁴¹⁴.

«Ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ⁴¹⁵, ὁ ὢν, ὁ προαιώνιος, ὁ Κύριος, ἐλθὼν ἔσωσεν ἡμᾶς⁴¹⁶.

Mata al - Miskin, *Ἡ ὠφέλεια τῆς παραδόσεως ἐν τῇ πίστει τοῦ Χριστιανισμοῦ*, Κάιρον 1978, σ. 129.

412. Λόγω τῆς ιδιότητος αὐτῆς ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς γνωρίζει τὰ βαθύτερα μυστικὰ τοῦ Πατρὸς καὶ ἡ μεταξὺ Αὐτῶν ἀγάπη εἶναι ἀδιάσπαστος καὶ μοναδική. Βλέπε Severus ibn al - Muggafa, *ἐνθ' ἄνωτ.*, σ. 25.

413. *Torouhat wa ibsaliat, baramonie Iday al - milad wa al - ghitas, Ibsaliat Watis*, σ. 101.

414. Ἄς λάβωμεν ὡς παράδειγμα τὸν ἥλιον καὶ τὰς ἀκτῖνας του. Μήπως ἡ ἀκτινοβολία τοῦ ἡλίου προέρχεται ἀπὸ κάποιαν ἄλλην πηγὴν καὶ ὄχι ἀπὸ αὐτὸ τὸ σῶμα τοῦ ἡλίου; Ἐν τούτοις παρὰ τὸ γεγονός, ὅτι ἡ ἀκτινοβολία προέρχεται ἀπὸ αὐτὸν τούτον τὸν ἥλιον, δὲν δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν ὅτι εἶναι χρονικῶς μεταγενεστέρα ἀπὸ τὴν ὑπαρξιν τοῦ σώματος τοῦ ἡλίου, δεδομένου ὅτι ὁ ἥλιος ποτὲ δὲν ἐνεφανίσθη χωρὶς τὰς ἀκτῖνας του. Βλέπε Al - anba Isidoros (17ος αἰών), *Ἡ Ἐγκυκλοπαίδεια τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας*, ἐκδ. Atalah Irsanios, τ. Α', σελ. 528.

415. Ἡ χρῆσις τοῦ ὄρου «*υἱὸς Θεοῦ*» βοηθεῖ τὸν Εὐαγ. Ἰωάννην εἰς τὴν διατύπωσιν τῆς θεότητος τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς σχέσεώς του πρὸς τὸν Πατέρα κατὰ τὸν πλεον φυσικὸν τρόπον καὶ κατὰ μίαν σχέσιν, ἣτις ἔχει ζωηρὰ εἰς τοὺς συγχρόνους αὐτῶ Ἰουδαίους. Ἡ σχέσις Πατὴρ - Υἱὸς εἶναι ἐξόχως ζωηρὰ εἰς τὴν ἰουδαϊκὴν ζωὴν καὶ ἐνῶ ἐγένετο δεκτὴ ὑπὸ τῶν ἀκουόντων ταύτην, συγχρόνως δὲν ὑπέκειτο εἰς παρερμηνείας καὶ ἀλλοίωσιν τῆς οὐσίας ὡς πιθανὸν νὰ συνέβαινε μὲ ὄρους ξένους πρὸς τὰς παραστάσεις τῶν ἀκροατῶν.

Οὕτω διὰ τῆς φυσικῆς ταύτης οὐδοῦ ὁ Ἰωάννης διατυπῶι εὐθέως, ὅτι ἐμμέσως νοεῖται δι' ἄλλων ὄρων, ὡς Λόγος, Υἱὸς Ἀνθρώπου, Μεσσίας κ.λπ.

Ἐν πρώτοις τὸ «*υἱὸς τοῦ Θεοῦ*» φανεροὶ τὴν μεταφυσικὴν σχέσιν τοῦ Ἰησοῦ πρὸς τὸν Πατέρα, τὴν ὁμοίτητα εἰς τὴν οὐσίαν, τὸ προαιώνιον τῆς ὑπάρξεώς Του καὶ τὸ ἀυθύπαρκτον τῆς ὑποστάσεώς Του «*πρὸ τοῦ τὸν κόσμον εἶναι*». Τὸ ἐν «*ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος*» μεταφέρει ἡμᾶς εἰς τὴν σφαῖραν τοῦ αἰωνίου, ὅπου συνπάρχουν Πατὴρ καὶ Υἱός. Εἰς τὴν σφαῖραν αὐτὴν τελειοτήτων, αἵτινες εἶναι οἰκείαι εἰς τὸν Θεόν. Ὡς ὁ Πατὴρ, ὁ Υἱὸς εἶναι φῶς, ζωὴ, ἀλήθεια, ἰδιώματα ἀνήγοντα εἰς τὸν Πατέρα. Ὁ Υἱὸς εἰς οὐδὲν διαφέρει τοῦ Πατρὸς εἰ μὴ εἰς τὸ ὅτι εἶναι Υἱός. Βλ. Βασιλείου Γ. Τσάκωνα, *Ἡ Χριστολογία τοῦ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίου*, Ἀθῆναι 1969, σ. 38.

416. *Dalal Sahir Kiahkik*, σ. 318.

Ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος εἶ ὁ Θεός· Σὺ εἶ Θεὸς ὄντως ἀπεριόριστος, ἀναρχος, ἀπερινόητος»⁴¹⁷.

Ὁ Χριστὸς ἀνυμνεῖται ὡς ἀόρατος, ἀχώρητος, ἀναρχος, αἰώνιος, ἄχρονος, ἄτρεπτος, ἀμέτρητος.

«Σὲ δοξάζειν τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεόν, τὸν φιλόνητον, τὸν ἀφραστον, τὸν ἀόρατον, τὸν ἀχώρητον, τὸν ἀναρχον, τὸν αἰώνιον, τὸν ἄχρονον, τὸν ἀμέτρητον, τὸν ἄτρεπτον, τὸν ἀπερινόητον, τὸν ποιητὴν τῶν ὄλων, τὸν Λυτρωτὴν τῶν ἀπάντων, τὸν εὐηλατεύοντα πάσας τὰς ἀνομίας ἡμῶν. Τὸν ἰώμενον πάσας τὰς νόσους ἡμῶν, τὸν λυτρούμενον ἐκ φθορᾶς τὴν ζωὴν ἡμῶν»⁴¹⁸.

Τὰ ἐν λόγῳ κείμενα δὲ μᾶς ὁμιλοῦν περὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ὡς ἀνθρώπου μόνον, ἂν καὶ πράττουν καὶ τοῦτο λίαν ἐπαρκῶς, μᾶς ὁμιλοῦν περὶ τοῦ Χριστοῦ-Θεοῦ, ὅστις ἐγένεν ἀνθρώπος διὰ νὰ σώσῃ τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τὰς ἀμαρτίας⁴¹⁹, περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ πεσόντος ἀνθρώπου. Περὶ τοῦ ἐσχάτου τούτου τέλους τῆς Θείας ἐνανθρωπήσεως μαρτυρεῖ μὲν πολυτρόπως ἡ Γραφή, διδάσκουσα ὅτι ἡ θεία ἐνσάρκωσις ἐγένετο εἰς σωτηρίαν καὶ εἰς καταλλαγὴν⁴²⁰, τοῦ Κυρίου ἐλθόντος εἰς τὸν κόσμον «ἀμαρτωλοὺς σώσαι» ἢ «ζητῆσαι καὶ σώσαι τὸ ἀπολωλός»,⁴²¹ ἰδρῦει δὲ τὴν Ἐκκλησίαν «δι' ἡμᾶς καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν» εἰς τοὺς αἰῶνας. Εἰς τὰ ἴδια κείμενα γίνεται λόγος περὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ὡς τῆς ἀποκαλύψεως τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἀνθρώπον ἀπ' ἀρχῆς τῆς Δημιουργίας⁴²². Τὸ ἐνδιαφέρον περὶ Αὐτοῦ δὲν περιορίζεται ἀπλῶς ὡς ἀνθρώπου, ἀλλὰ καὶ ὡς Θεοῦ⁴²³.

417. *Al - Lagan wa al - Sajida, Lagan al - ghitas al Majid*, σ. 41.

418. *Al - Hūlāgi al - Moukadas (Qoudas Ghriḡorios)*, σ. 366.

419. «Σὺ γὰρ εἶ ὁ Λόγος τοῦ Πατρὸς, ὁ προαιώνιος Θεός, ὁ μέγας ἀρχιερεὺς, ὁ διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων σαρκωθεὶς καὶ ἐνανθρωπήσας, ὁ προσκαλεσάμενος σεαυτῷ, ἐκ πάντων τῶν ἐθνῶν γένος ἐκλεκτόν, βασιλεῖον ἱεράτευμα, ἔθνος ἅγιον, λαὸν εἰς περιποίησιν». Βλέπε *Al - Hūlāgi al - Moukadas (Qoudas Ghriḡorios)*, σ. 49.

420. Ἰωάν. 3,16, 12,47· *B' Κορ.* 5,19.

421. *A' Τιμ.* 1,15· *Λουκ.* 19,10· Ἰωάν. 3,16-17.

422. «Ὁ Δημιουργὸς τῆς κτίσεως, ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ σταυρωθεὶς ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου καὶ εἰπὼν: Ἐγὼ εἰμὶ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ». Βλέπε *Al - Lagan wa al - Sajida*, σ. 110-111.

423. Ὅταν οἱ ἄξιωματοῦχοι καὶ οἱ στρατιῶται μετέβησαν εἰς τὸν Κῆπον τῆς Γεσθημανῆ διὰ νὰ συλλάβουν τὸν Ἰησοῦν ἐκεῖνος ἦτο ἀοπλος. Ἐὰν ἦτο ἀπλοῦς ἀνθρώπος θὰ ἐπεχείρει νὰ διαφύγῃ. Ἐντὶ αὐτοῦ ὁμοῦ ἐπλησίασε ἐκουσίως καὶ ἠρώτησεν αὐτούς; «Τίνα ζητεῖτε»; «Ἰησοῦν τὸν Ναζωραῖον» ἦτο ἡ ἀπάντησις, «Ἐγὼ εἰμὶ» ἦτο ἡ πρόθυμος ἀπόκρισις τοῦ Ἰησοῦ. Ἐχομεν προσέξει ποτὲ τί συνέβη ὅταν ὁ Κύριος Ἰησοῦς εἶπε αὐτὰ τὰ λόγια; Οἱ ἐνοπλιοὶ στρατιῶται «ἀπήλθαν εἰς τὰ ὀπίσω καὶ ἔπεσαν

Ὁ Θεὸς ἀπεκάλυψεν Ἐαυτὸν εἰς τὸν ἄνθρωπον ποικιλοτρόπως, ἀλλὰ πρωτίστως μὲ τὴν ἐνσάρκωσίν Του ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ δὲ «Μονογενῆς» Υἱὸς ἀπεκάλυψε τὸν Θεὸν ὡς Πατέρα⁴²⁴.

«Ὁ ὦν Κύριε Θεὲ ἀληθινέ, ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ, ὁ τοῦ Πατρὸς ἡμῖν καταδειξας τὸ φέγγος, ὁ τοῦ ἁγίου Πνεύματος τὴν ἀληθῆ γνώσιν ἡμῖν χαρισάμενος, ὁ τὸ μέγα τοῦτο τῆς ζωῆς ἀναδειξας μυστήριον»⁴²⁵.

Κύριε Θεέ, Ἰησοῦ Χριστὲ Μονογενῆ Υἱὲ τοῦ Πατρὸς, ἐφώτισας πάντας τοὺς ἀνθρώπους διὰ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ ἁγίου Σώματός Σου».

Ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ὅστις, ὅπως προαναφέρθη, εἶναι ἡ πλήρης ἀποκάλυψις τοῦ Θεοῦ ἢ δοθεῖσα εἰς τὸν ἄνθρωπον, εἶπεν ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι Πνεῦμα⁴²⁶. Ἡ λέξις «Πνεῦμα» προσδιορίζει τὴν φύσιν τοῦ Θεοῦ καὶ ὄχι τὴν προσωπικότητά Του. Ὁ Θεὸς εἶναι ἄυλος κατὰ τὴν φύσιν καὶ δὲν ὑπόκειται εἰς τοὺς περιορισμοὺς τοῦ χρόνου καὶ τοῦ διαστήματος.

Τὰ λειτουργικὰ κείμενα τῆς Κοπτικῆς Ἐκκλησίας ἀναφέρουν, ὅτι ὁ ἐλθὼν εἰς τὸν κόσμον ἵνα ἀποκαλύψῃ τὸν Θεόν, ὁ Ἰησοῦς Χριστός, εἶναι ἐκ τῆς αὐτῆς οὐσίας μὲ τὸν Θεόν, καὶ ἐκ τούτου κατ' οὐδένα τρόπον εἶναι κατώτερος Θεὸς ἀπὸ τὸν Πατέρα Θεόν⁴²⁷.

«Ὁ Θεός, ὁ Σωτὴρ ἡμῶν ὁ ὦν ἐν ἀπεριφράστῳ μετὰ τοῦ Πατρὸς ἐνότητι, σαρκωθεὶς ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν κατὰ

χαμαί». Ὁ ἄσπλος Ἰησοῦς εἶναι πολὺ ἰσχυρότερος ἀπὸ τοὺς ὀπλισμένους ἐχθροὺς Του (Ἰωάννης 8, 1-6). Διότι εἶναι Θεός, ὁ Θεάνθρωπος, ποὺ ἀντιμετωπίζει τοὺς κοινοὺς ἀνθρώπους.

424. Severus ibn al - Muggafa, *Τὸ πολύτιμον βιβλίον εἰς τὴν ἐξήγησιν ...*, σ. 57. Βλέπε ἐπίσης Ἰωάν. ιδ' 2, 10, 12 καὶ ιε' 1, 8, 9.

425. Al - Hülági al - Moukadás (Qoudas Ghrigorios), σ. 369.

426. Ὁ ἄνθρωπος πέραν τῶν αἰσθήσεων, διὰ τὴν ἀναχθῆ εἰς τὸ μυστήριον τῆς Θεότητος εἶχεν ἀνάγκη τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ. «Καὶ ὁμολογουμένως μέγα ἐστὶ τὸ τῆς εὐσεβείας μυστήριον Ὁ Θεὸς ἐφανερώθη ἐν σαρκὶ ἐδικαιώθη ἐν Πνεύματι, ὡφθη ἀγγέλοις, ἐκηρύχθη ἐν ἔθνεσιν, ἐπιστεύθη ἐν κόσμῳ, ἀνελήφθη ἐν δόξῃ» (Α' Τιμ. 3,16).

427. Τὸ παράδοξον καὶ θαυμαστὸν εἰς ὅλον τοῦτο εἶναι τὸ γεγονός, ὅτι ἦλθεν, ἂν καὶ τὰ πλάσματά Του εἶχον ἀποστατήσῃ ἀπὸ τὸν Δημιουργόν Των. Τὸν ἀπεστράφησαν καὶ ὁμως ἦλθε νὰ κατοικήσῃ μετὰ τῶν ἀρνητῶν Του. Εἰς τὴν θεϊαν αὐτὴν ἐνέργειαν πιστοποιοῦμεν τὴν θεότητα τοῦ Χριστοῦ, διότι οὐδεὶς ἄνθρωπος ἐπιδιώκει τὴν κοινωνίαν μετὰ τῶν ἐχθρῶν του. Μόνον ὁ Θεὸς θὰ ἠδύνατο νὰ κατέλθῃ καὶ νὰ συναναστραφῇ ἐκεῖνους ποὺ τὸν ἠγόνησαν καὶ τὸν προσέβαλαν. «Ἐχθροὶ ὄντες κατηλλάγημεν τῷ Θεῷ διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ» (Ρωμ. 5,10).

θείαν οἰκονομίαν, γενόμενος ὡς πάντες οἱ ἄνθρωποι, ἕνας ὢν κατὰ τὴν οὐσίαν μετὰ τοῦ Θεοῦ Πατρὸς»⁴²⁸.

Ὁ Χριστὸς λοιπόν, ποῦ ἦλθε νὰ σκηνώσῃ ἐπὶ τῆς γῆς εἶχε τὴν αὐτὴν φύσιν μὲ τὸν ἴδιον τὸν Θεόν, καὶ οὕτω ἂν καὶ μετέσχε τῆς ἀνθρωπίνης σαρκός, ὅμως οὐδέποτε ἔπαυσε νὰ εἶναι τὸ αἰώνιον Πνεῦμα⁴²⁹, ὁ Θεός.

Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς, δὲν ἦτο ἀπλῶς «Λόγος», ἀλλὰ ὁ «Λόγος». Ἦτο ὁ ἰθύνων Νους, ἡ Σοφία ἢ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, ὁ μετὰ πάσης τῆς Τριαδικῆς θεότητος κυρίαρχος καὶ ἄρχων τῆς δημιουργίας ὀλοκλήρου. Εἶναι ὁ Λόγος καὶ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρξῃ ἄλλος τις ὁμοιος πρὸς αὐτόν. Εἶναι ὁ ἀπολύτως μοναδικός.

«Ὁ ὢν Δέσποτα Κύριε, ὁ Θεὸς τῆς ἀληθείας, ὁ ὑπάρχων πρὸ τῶν αἰώνων, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας βασιλεύων»⁴³⁰. Ὁ ἐν ὑψηλοῖς κατοικῶν καὶ τὰ ταπεινὰ ἐφορῶν. Ὁ ποιήσας οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς. Ὁ Πατὴρ τοῦ Κυρίου δὲ καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, δι' οὗ τὰ πάντα ἐποίησας, τὰ τε ὄρατὰ καὶ τὰ ἀόρατα. Ὁ καθήμενος ἐπὶ θρόνου τῆς ἀγίας δόξης τῆς βασιλείας Σου' ὁ παρὰ πάσης ἀγίας δυνάμεως προσκυνούμενος»⁴³¹.

β. Ἡ δόξα τοῦ Χριστοῦ.

Ὅταν ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς κατῆλθεν ἀπὸ τὴν δόξαν τῆς οὐρανοῦ μακαριότητος εἰς τὸν παρόντα κόσμον ἐκένωσε ἑαυτὸν ἀπὸ αὐτὴν τὴν δόξαν, τὴν ὁποίαν εἶχε παρὰ τῷ Πατρὶ, δηλαδή, τὴν ἀναγνώρισιν τὴν ὁποίαν ἀπήλαυε μετὰ τοῦ Πατρὸς ὑπὸ τῶν οὐρανόων ταγμάτων.

428. *Dalal Sahir Kihkik*, σ. 262.

429. *Moris Tawadros*, *Ἡ Ἐπιστήμη τῆς Δογματικῆς*, τ. Β', Κάιρο 1991, σ. 77.

430. Ἡ ἰδέα τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ (*Malkut Jahwe*) δὲν ἦτο ἄγνωστος εἰς τὴν Π. Διαθήκην καὶ εἰς τὸν Ἰουδαϊσμόν. Ἐν τῇ πρώτῃ λαμβάνει συγκεκριμένη μορφήν ἐν τῇ ἰσραηλιτικῇ θεοκρατορίᾳ. Ὁ Θεὸς εἶναι ὁ ἀπόλυτος βασιλεὺς καὶ ὁ μόνος ἄρχων τοῦ περιουσίου του λαοῦ. Τούτον κυβερνᾷ διὰ τοῦ θείου Του θελήματος, τὸ ὅποιον γνωστοποιῶν εἰς τὸν λαὸν ἄνδρες παρὰ Θεοῦ ὀριζόμενοι, ὡς οἱ πατριάρχαι, ὁ Μωϋσῆς, οἱ ἱερεῖς, οἱ βασιλεῖς καὶ οἱ προφῆται. Ἐνὸσω ὁ λαὸς παραμένει πιστὸς εἰς τὴν θρησκείαν τῶν πατέρων του, κυβερνᾶται ἀκωλύτως ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ἡ βασιλεία τοῦ ὁποίου ἀποτελεῖ συγκεκριμένην καὶ ἐνεστῶσαν πραγματικότητα. Βλ. Ἀνδρέου Θεοδώρου, *Ἱστορία τῶν δογμάτων*, τ. Α', *Ἡ ἱστορία τοῦ δόγματος ἀπὸ τῶν ἀποστολικῶν χρόνων μέχρι τῆς Α' ἐν Νικαίᾳ Οἰκουμένης Συνόδου*, Μέρος Πρῶτον, Ἀθῆναι 1963, σ. 152

431. *Al - Hülâgî al - Moukadas (Qoudas Basilios)*, σ. 242.

Αὐτὸ δὲν ἐσήμαινε ὅτι ἐγκατέλειψε μέρος ἢ τὸ σύνολον τῆς θεότητός Του ἢ κάποια ἄλλη ἀπὸ τὰς θείας ιδιότητάς Του ἢ τὸ σύνολον αὐτῶν, ἀλλ' ἀπλῶς ὅτι μὲ τὸ νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν γῆν δὲν ἀπῆλαυε τῆς ἀναγνωρίσεως ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἐν οὐρανοῖς μετὰ τοῦ συνανάρχου Πατρὸς Του⁴³².

Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς, δὲν ἦντλει τὴν δόξαν Του ἀπὸ τὸν Πατέρα. Δὲν ἐλάμβανεν ἀπὸ τὸν Πατέρα ὠρισμένην ποσότητα δόξης ἐξ ἐκείνης τὴν ὅποιαν εἶχε πρὶν ἔλθῃ εἰς τὴν γῆν καὶ τὴν ὅποιαν παρεκράτει ὁ Πατὴρ, καθ' ὃν χρόνον ἦτο εἰς αὐτὴν καὶ εἰς τὴν ὅποιαν θὰ ἀποκαθίστατο, ὅταν θὰ εἶχεν ἀφήσῃ καὶ πάλιν τὴν γῆν. Τίποτε ἀπὸ αὐτά⁴³³. Τὰ λειτουργικὰ κείμενα τῆς Κοπτικῆς Ἐκκλησίας μᾶς ὁμιλοῦν περὶ τῆς ἀναγνωρίσεως τὴν ὅποιαν εἶχε πάντοτε ὁ Υἱὸς παρὰ τοῦ Πατρὸς. Ὁ Πατὴρ ἀνεγνώριζε τὴν δόξαν τοῦ Υἱοῦ ἀνεγνώριζε τὴν δόξαν τοῦ Πατρὸς.

«Ὁ Θεὸς ὁ μέγας, ὁ αἰώνιος, ὁ κτίσας ἐν ἀφθαρσίᾳ τὸν ἄνθρωπον, εἰς ὃν εἰσῆλθεν, φθόνῳ τοῦ διαβόλου, ὁ θάνατος, διὰ τῆς ζωοποιῦ παρουσίας τοῦ Μονογενοῦς Σου Υἱοῦ καθήλες αὐτὸν καὶ διὰ τῆς οὐρανόθεν κατελθούσης εἰρήνης ἐμπλήσας τὴν γῆν, αἱ τῶν ἀγγέλων ἐδόξασάν σε στρατιαὶ λέγουσαι, δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία»⁴³⁴.

Ὅταν ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἦλθεν εἰς τὴν γῆν ἐν σχήματι ἀνθρώπου, οἱ μαθηταὶ Του, γενόμενοι μάρτυρες τῶν θαυμασίων Του, ἀνεγνώρισαν τὴν σχέσιν Του πρὸς τὸν ἐν οὐρανοῖς καὶ τὴν παρὰ τῷ Θεῷ Πατρὶ δόξαν Του, ὅπως ὁμολογεῖ σχετικῶς ὁ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης: *«Καὶ ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, ὡς Μονογενοῦς παρὰ Πατρός»⁴³⁵.*

Δηλαδή καὶ εἶδομεν τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν μὲ τὰ σωματικά μας μάτια καὶ διέγνωμεν τὴν δόξαν Του ὡς Μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ κατ' ἀκολουθίαν τῆς αὐτῆς φύσεως μὲ τὸν Θεόν, Ἄπειρος καὶ Αἰώνιος. Δόξαν τὴν ὅποιαν εἶχεν ὅταν ἦτο πλησίον τοῦ Πατρὸς. Τὸν

432. Al - anba Ghīgōrīos, *Τὸ μυστήριον τῆς ἐνοσαρκώσεως*, Κάιρο 1972, σ. 47.

433. Severus ibn al - Muggafa, *Εἶναι ὁ Θεὸς ἡ δευτέρα ἀποστολή*, Κάιρο 1933, σ. 14.

434. Al - Hūlāgi al - Moukadas (*Qoudas Basilios*), σ. 229.

435. Ἰω. 1,14. Βλέπε ἐπίσης *Τὸ Εὐχολόγιον* (Ἄραβ. Hūlāgi, Κοπτικὸν Εὐχολόγιον) Qoudas Basilios σ. 166, τὸ ὅποιον ἀναφέρει:

«Σὺ γὰρ εἶ ὁ Θεὸς ἡμῶν καὶ σοὶ δόξα πρέπει, τιμὴ καὶ προσκύνησις σὺν τῷ ἀνάρχῳ Σου Πατρὶ, καὶ τῷ Παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ καὶ ὁμοουσίῳ Σου Πνεύματι, νῦν καὶ αἰεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας».

δοξάζομεν καὶ ἡμεῖς καὶ τὸν ὁμολογοῦμεν ὡς Θεὸν σαρκωθέντα⁴³⁶.

«Δέσποτα Κύριε, Παντοκράτωρ, ὁ Θεὸς ὁ μέγας, ὁ αἰώνιος καὶ θαυμαστός ἐν δόξῃ, ὁ φυλάσσων τὴν διαθήκην Σου καὶ τὸ ἔλεός σου τοῖς ἀγαπῶσι Σε, ὁ δοὺς ἡμῖν λύτρωσιν ἁμαρτιῶν διὰ τοῦ Μονογενοῦς Σου Υἱοῦ τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ»⁴³⁷.

Ἡ δόξα τοῦ Χριστοῦ, ὅπως καταφαίνεται ἀπὸ τὸ ἀνωτέρω κείμενον ἦτο ἀνυπερέβλητος. Ἦτο ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ, τοῦ Δημιουργοῦ. Ἄλλὰ ἡ ὑπεροχωτέρα ἔκφρασις τῆς δόξης Του διεδηλώθη, ὅταν ἦλθεν εἰς τὴν γῆν διὰ νὰ ἀποθάνῃ ὑπὲρ ἡμῶν⁴³⁸ καὶ διὰ τοῦ θανάτου Του νὰ χορηγήσῃ εἰς ἡμᾶς τὴν δόξαν νὰ γίνωμεν τέκνα Θεοῦ, μίαν δόξαν, ἡ ὁποία εἶναι μεγαλυτέρα ἀπὸ ἐκείνην τὴν ὁποίαν εἶχομεν, πρὶν ἁμαρτήσομεν ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ προπάτορος Ἀδάμ⁴³⁹.

Ἐν ἄλλοις λόγοις, ἡ ὑπερτάτη δόξα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἦτο ἄκρα ταπεινώσις Του χάριν ἡμῶν⁴⁴⁰. Ὁ βασιλεὺς τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς ἐν τῇ κενώσει Του ἔδωκεν ἀκόμη καὶ τὸν ἑαυτόν Του ὑπὲρ ἡμῶν⁴⁴¹. Ἡ δόξα Του αὐτῇ ἦτο τὸ πλήρωμα τῆς Χάριτος καὶ ἀληθείας. Τὰ θαύματα καὶ αἱ εὐεργεσίαι τοῦ Χριστοῦ ἦσαν φυσικαὶ καὶ ἐκούσιαι ἐκδηλώσεις τῆς θεανθρωπίνης ὑποστάσεως τοῦ Χριστοῦ⁴⁴². Ἡ χάρις ἐκδηλώνεται εἰς πράξεις χάριτος καὶ ἡ ἀλήθεια ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα ἔργα, τὰ ὁποία φέρουν τὴν σφραγίδα τῆς ἀληθείας. Τὸ θαυμαστότερον πάντων εἶναι, ὅτι ὁ Χριστὸς ἦλθε διὰ νὰ προσφέρῃ τὴν χάριν Του πρὸς τοὺς ἐχθρούς του⁴⁴³. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ θεία δόξα Του κατέστη ἀπάντων ὑπεροχωτέρα.

436. Al - anba Ghrigorios, *ἐνθ. ἀνωτ.*, σ. 32.

437. Al - Hūlāgi al - Moukadas (Qoudas Basilios), σ. 299.

438. Severus Ibn al - Muggafa, *ἐνθ. ἀνωτ.*, σ. 19.

439. «Δοξάσατε τὸν Βασιλέα, τὸν Κύριον, τὸν Παντοκράτορα. Εὐλογημένος ἦ ὁ Μονογενὴς Υἱὸς Σου ὁ Ἰησοῦς Χριστός, δι' οὗ ἐκάλεσας πάντα τὰ ἔθνη ἐκ τοῦ σκότους εἰς τὸ ἀληθινὸν φῶς καὶ ἐκ τῆς ἀγνωσίας καὶ τῆς ματαιότητος τῆς εἰδωλολατρίας εἰς τὴν γνῶσιν τῆς ἀληθείας». Βλέπε *Salawat al - Khadamat ti al - Kanisah al - gibtiyah al - orthodoxiah*, σ. 31.

440. *Ἠσαΐας* 1,6 καὶ 35,5. Βλέπε ἐπίσης Mittias Farid, *Ἡ τάξις καὶ τὰ Ἀναγνώματα τῆς ἑβδομάδος τῶν Παθῶν*, Κάιρο 1977, σ. 193.

441. Severus Ibn al - Muggafa, *ἐνθ. ἀνωτ.*, σ. 60.

442. Wahib Kzman bwls, *Ἡ χάρις ἐν τοῖς κειμένοις τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου*, διδακτορικὴ διατριβὴ εἰς Παν/μο τοῦ Durham, 1991, μετάφρ., Κάιρο 1993, σσ. 65-67.

443. «Ἄγιος, ἅγιος, ἅγιος εἶ ἀληθῶς Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὃς ἐπλασας ἡμᾶς, καὶ ἔθου ἡμᾶς ἐν τῷ παραδείσῳ τῆς τρυφῆς. Παραβάντες δὲ τὴν ἐντολὴν Σου διὰ τῆς ἀπάτης τοῦ ὄφως, καὶ ἐκπεσόντας ἡμᾶς ἐκ τῆς αἰωνίου ζωῆς, καὶ ἐξορισθέντας ἐκ τοῦ παραδείσου τῆς τρυφῆς σὺκ ἀπέρριψας ἡμᾶς εἰς τέλος, ἀλλὰ διὰ παντὸς ἐπεσκέψω ἡμᾶς διὰ τῶν ἁγίων Σου προφητῶν, καὶ ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν τούτων ἐπεφάνης

Ἡ πίστις, ὡς προῖον τῆς ὑπερφουῶς ἐνεργείας τοῦ ἁγίου Πνεύματος εἰς τὴν καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου, εἶναι ἡ προϋπόθεσις τῆς ἀποδοχῆς τοῦ ἐν δόξῃ Χριστοῦ. Διὰ τοῦτο δὲν τὸν ἐδέχθησαν πάντες ὅσοι τὸν εἶδον ὡς Θεόν, εἰ μὴ ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι ἐν ταπεινώσει ἐπίστευσαν εἰς Αὐτόν. Μόνον τότε κατοικεῖ ὁ Θεὸς ἐντὸς ἡμῶν καὶ δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν τὴν βεβαιότητα τῆς ὑπάρξεως καὶ τῆς παρουσίας Του. Ὁ ἄπειρος Θεὸς πρέπει νὰ κατοικῆ ἐντὸς ἡμῶν, διὰ νὰ δυνηθῶμεν νὰ γνωρίσωμεν τὴν δόξαν Του.

γ. *Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς τέλειος Θεός.*

«Εὐλογητὸς εἶ Χριστέ, ὁ Θεὸς ὁ Παντοκράτωρ, ὁ λυτρωτὴς τοῦ λαοῦ Σου Λόγε, περὶ οὗ καλῶς ἐπρονοήσας, καὶ ἄνθρωπε περὶ οὗ οἱ προφῆται ὠμίλησαν. Ὁ διὰ τῆς ἀκαταλήπτου σαρκώσεως Σου ἐτοιμάσας ἡμῖν ἄρτον οὐράνιον, αὐτὸ τοῦτο τὸ σῶμά σου τὸ πανάγιον, τὸ δι' ἱεροῦ μυστηρίου πᾶσιν ἡμῖν προθέμενον»⁴⁴⁴.

Εἰς τὰ κείμενα τῆς Κοπτικῆς Ἐκκλησίας ἔχομεν μίαν πολὺ σημαντικὴν καὶ ἐνδιαφέρουσαν προσέγγισιν εἰς τὴν ἀλήθειαν περὶ τοῦ πῶς ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ἐνῶ παρέμενεν ἐπὶ τῆς γῆς, εἶχε συνεχῆ κοινωνίαν μὲ τὸν Πατέρα Του διὰ τῆς προσευχῆς, ὡς ὁ σαρκωθείς Υἱός⁴⁴⁵. Τινὲς ἐκ τῶν ἀπορριπτόντων τὴν ἀλήθειαν, ὅτι ἦτο καὶ τέλειος Θεὸς κατὰ τὴ διάρκειαν τῆς ζωῆς Του ἐπὶ τῆς γῆς ὡς ἄνθρωπος, νομίζουν ὅτι εἰς τοῦτο εὐρίσκουν ἔρεισμα περὶ τῆς τελείας ἔξαρθήσεώς Του ἀπὸ τὸν Πατέρα Θεόν⁴⁴⁶, ὅπερ τοὺς ὀδηγεῖ νὰ καταλήγουν καὶ εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι δὲν ἦτο τέλειος Θεός⁴⁴⁷,

Ἡ διδασκαλία ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς Λόγος παρουσιάζεται ὡς διακεκριμένη προσωπικότης ἀπὸ τὸν Πατέρα Θεὸν δὲν σημαίνει ὅτι εἶναι ὀλιγώτερον ἄπειρος καὶ συνεπῶς κατώτερος ἀπὸ τὴ φύσιν καὶ τὴν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ Πατρὸς⁴⁴⁸, καὶ ὀλιγώτερον μέτοχος εἰς τὴν δημιουργίαν τοῦ κόσμου.

ἡμῖν τοῖς ἐν σκότει καὶ σκιᾷ θανάτου καθημένοις, διὰ τοῦ Μονογενοῦς Σου Υἱοῦ, τοῦ Κυρίου δὲ καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ». Βλέπε *AI - Hūlāgi al - Moukadas (Qoudas Basilios)*, σ. 248.

444. *AI - Hūlāgi al - Moukadas (Qoudas Ghriḡorios)*, σ. 436.

445. Matta Soulaïman, *Μετὰ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ ἐν τῇ Θεῖᾳ Λειτουργίᾳ*, Κάιρο 1986, σ. 50.

446. Moris Tawadros, *Ἡ ἐπιστήμη τῆς Δογματικῆς*, τ. Β', Κάιρο 1991, σσ. 26-27.

447. Anda Shinouda, *Ἱστορία δογμάτων*, Τόμ. Γ', Κάιρο 1984, σ. 3.

448. Moris Tawadros, *ἐνθ' ἄνω*, σ. 42.

Δὲν ἠλαττώθη καθ' οἰονδήποτε τρόπον ἢ ὑπόστασις Του ὡς Θεοῦ⁴⁴⁹ κατὰ τὴν ἐνανθρωπήσιν, καθ' ἣν ἐπετέλεσε τὴν λύτρωσιν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἀπὸ ἐκείνην κατὰ τὴν Δημιουργίαν. Ὡς αἰώνιος Θεὸς ἦτο δυνατόν νὰ εὐρίσκειται ταυτοχρόνως καὶ ἐν οὐρανοῖς καὶ ἐπὶ γῆς⁴⁵⁰.

Ὁ ἱερός Δαμασκηνὸς παρατηρεῖ: «Ἐπὶ τῆς ὑποστάσεως κἂν ἐκ τοῦ συναμφοτέρου, κἂν ἐξ ἑνὸς τῶν μερῶν ταύτην ὀνομάσωμεν, ἀμφοτέρων τῶν φύσεων τὰ ιδιώματα αὐτῇ ἐπιτίθεμεν. Καὶ γὰρ ὁ Χριστός, ὅπερ ἐστὶ τὸ συναμφοτέρον, καὶ Θεὸς καὶ ἄνθρωπος λέγεται, καὶ κτιστός καὶ ἄκτιστος, καὶ παθητός καὶ ἀπαθής· καὶ ὅταν ἐξ ἑνὸς τῶν μερῶν Υἱὸς Θεοῦ καὶ Θεὸς ὀνομάζηται, δέχεται τὰ τῆς συνυφησητικῆς φύσεως ιδιώματα, ἦτοι τῆς σαρκός, θεὸς παθητός ὀνομαζόμενος, καὶ κύριος τῆς δόξης ἐσταυρωμένος· οὐ καθὼ Θεός, ἀλλὰ καθὼ καὶ ἄνθρωπος ὁ αὐτός καὶ ὅταν ἄνθρωπος καὶ Υἱὸς ἀνθρώπου ὀνομάζηται, δέχεται τὰ τῆς θείας φύσεως ιδιώματα καὶ ἀνθήματα, παιδίον προαιώνιον, ἄνθρωπος ἄναρχος· οὐ καθὼ παιδίον καὶ ἄνθρωπος, ἀλλὰ καθὼ Θεὸς ὢν προαιώνιος, γέγονεν ἐπ' ἐσχάτων παιδίον, καὶ οὗτός ἐστιν ὁ τρόπος τῆς ἀντιδόσεως, ἐκατέρας φύσεως ἀντιδιδούσης τῇ ἑτέρᾳ τὰ ἴδια διὰ τὴν τῆς ὑποστάσεως ταυτότητα, καὶ τὴν εἰς ἄλληλα αὐτῶν περιχώρησιν. Κατὰ τοῦτο δυνάμεθα εἰπεῖν περὶ Χριστοῦ. Οὗτος ὁ Θεὸς ἡμῶν, ἐπὶ τῆς γῆς ὤφθη, καὶ τοῖς ἀνθρώποις συναναστράφη· καὶ, ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἄκτιστος ἐστὶ καὶ ἀπαθής καὶ ἀπερίγραπτος»⁴⁵¹.

Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἐν τῇ προαιωνίᾳ Αὐτοῦ ὑπάρξει δὲν προῆλθεν ἀπὸ τὸν Πατέρα Θεόν, διότι τότε θὰ ἦτο κατώτερος Ἐκείνου, ἀλλ' ἦτο αἰώνιος «πρὸς» τὸν Θεὸν καὶ ἀπέλαυεν αἰωνίας κοινωνίας καὶ σχέσεως μετ' Αὐτόν.

«Ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν, ὁ ἐλθὼν εἰς τὸν κόσμον τοῦ φωτίσαι αὐτόν. Ὁ σαρκωθείς, ἐνανθρωπήσας καὶ σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς»⁴⁵².

449. «Κύριε Θεέ, Ἰησοῦ Χριστέ, Παντοκράτωρ, Σὺ εἶ ὁ Δημιουργὸς τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὁ πληρώσας τὰ πάντα ὡσαύτως μετ' ὁ ἅγιον Πνεῦμα Σου ὡς εἶ ὁ Δημιουργὸς τῶν ἀγγέλων καὶ τῶν ἀρχαγγέλων, τῶν Χερουβείμ καὶ τῶν Σεραφεῖμ καὶ πάντων τῶν ἀρχόντων τοῦ οὐρανοῦ». Βλέπε *Tartib Qismat Routab al - Kahanout (takriz al - awani)*, σ. 132.

450. «Ἐξ αὐτοῦ καὶ δι' αὐτοῦ καὶ εἰς αὐτόν τὰ πάντα» (Ρωμ. 11,36). «Ἄλλ' ἡμῖν εἰς θεὸς ὁ Πατήρ, ἐξ οὗ τὰ πάντα καὶ ἡμεῖς εἰς αὐτόν, καὶ εἰς Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, δι' οὗ τὰ πάντα καὶ ἡμεῖς δι' αὐτοῦ» (Α' Κορινθ. 8,6).

451. Μν. ε. III, 4 παρὰ Migne 94, 997 κ. ἐξ.

452. ΑΙ - *Hilagi al - Moukadas (Qoudas Ghrigorios)*, σ. 454.

Τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν Αὐτὸν ὄντα χθὲς σήμερον καὶ αἰώνιως ἐν μιᾷ ὑποστάσει δοξάζομεν καὶ προσκυνούμεν Αὐτόν»⁴⁵³.

Ὁ Κύριος εἰς τὰ λειτουργικὰ κείμενα τῆς Κοπτικῆς Ἐκκλησίας ποτὲ δὲν ἀναφέρεται ὡς «τέκνον τοῦ Θεοῦ», ἀλλὰ πάντοτε ὡς «ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ»⁴⁵⁴ ἢ «ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου». Διότι ἡ λέξις τέκνον⁴⁵⁵ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἔχη ἐφαρμογὴν εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν ἄπειρον⁴⁵⁶ καὶ αἰώνιον. Ὁ Θεὸς Πατὴρ οὐδέποτε «ἔτεκε» τὸ ἕτερον, διότι τότε τὸ δεύτερον αὐτὸ πρόσωπον θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι κατώτερόν τι ἀπὸ τοῦ νὰ εἶναι Θεός. Καὶ τὰ δύο πρόσωπα εὐρίσκοντο μεταξύ των εἰς αἰώνιαν κοινωνίαν, ὅπως διακηρύττεται εἰς τὰ παρατιθέμενα κείμενα.

«Δέσποτα Κύριε. Ἰησοῦ Χριστέ, ὁ Μονογενὴς Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Πατρὸς»⁴⁵⁷, ὁ πάντα δεσμὸν τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν τῷ σῶ πάθει διαρρήξας⁴⁵⁸, ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ ἐν Ἰορδάνῃ ποταμῷ βαπτισθεὶς»⁴⁵⁹.

Ἄλλὰ τὸ πλέον ἀκατάληπτον, ἀπερινόητον καὶ κατ' ἔξοχὴν μυστηριώδες γεγονός πού ἔλαβε ποτὲ χώραν εἶναι, ὅτι ὁ αἰώνιος, ὁ ἄπειρος Θεός, ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Θεοῦ Υἱοῦ, ἐσαρκώθη καὶ ἦλθε νὰ κατοικήσῃ μεταξύ ἡμῶν. Καὶ δὲν ἦλθε μόνον ὡς Θεός, ἀλλ' ὑπὸ «μορφῆν ἀνθρώπου» διότι οἱ ἄνθρωποι ἐξεδέχοντο τὸν Θεόν, ὅπως

453. *Al - Lagan wa al - Sajida*, σ. 118.

454. «Τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, τὸν Θεὸν ἡμῶν, ὃν ἔτεκες. δοξάζομεν καὶ προσκυνούμεν Αὐτόν ὡς Θεόν». Βλέπε *Al - absaltmoudia al - toukadasa*, σ. 55.

455. Ἡ λέξις τέκνον φανερώνει τὴν καταγωγὴν ἀπὸ κάποιου, ἐνῶ ἡ λέξις υἱὸς φανερώνει τὴν κοινωνίαν ἢ τὴν σχέσιν μὲ κάποιον. Βλέπε *Al - anba Ghrigorios*, *Τὸ μυστήριον τῆς ἐνσαρκώσεως*, σ. 50.

456. Ὁ ἄπειρος ἔρχεται ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ νὰ κατοικήσῃ εἰς τὸν πεπερασμένον κόσμον. Ὁ Δημιουργὸς ἔρχεται νὰ κατοικήσῃ μετὰ τῶν πλασμάτων Του. «Χαίρε Μαρία, ὅτι ἀνέτειλε ἐκ Σοῦ ὁ δεδοξασμένος Ἰησοῦς, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ». Βλέπε *Togouhat wa Ibsaliat, baramonie iday al - milad wa al - ghitas*, σ. 51.

457. Κατὰ τὸν ἅγιον Κύριλλον Ἀλεξανδρείας, («Πρὸς τὸν βασιλέα Θεοδόσιον περὶ τῆς ὀρθῆς πίστεως», *PG 75*, 1196C) ὁ ἐνανθρωπήσας Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ δὲν προσέλαβε μόνον ἀκεραίαν, ἀλλὰ καὶ διεφύλαξεν ἀλώβητον τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, ἐνεργῶν πανταχοῦ τὰ αὐτῇ πρέποντα. Οὕτως, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν Δοκησιμὸν καὶ τὸν Μονοφυσισμὸν, κατεδείχθη ἡ θεολογικὴ σημασία τοῦ ἐνδιαφέροντος διὰ τὸν ἐν ὀρθοδόξῳ ἐννοία «*ιστορικὸν Ἰησοῦν*» δηλ. τὸν δράσαντα ἐν τῷ συγκεκριμένῳ ιστορικῷ χώρῳ καὶ χρόνῳ ἀληθῆ ἀνθρώπου Ἰησοῦν Χριστόν. Βλ. Παν. Ἀνδριόπουλου, *Τὸ πρόβλημά του ιστορικοῦ Ἰησοῦ, ἐν τῇ συγχρόνῳ ἐρμηνευτικῇ τῆς Κ.Δ. ὑπὸ τὸ φῶς τῆς θεολογίας Κυριλλοῦ τοῦ Ἀλεξανδρείας*, διατριβὴ ἐπὶ ὑφηγεσίᾳ, Ἀθήναι 1975, σ. 393.

458. *Al - Hūlāgi al - Moukadas (Qoudas Basilios)*, σ. 121.

459. *Al - Lagan wa al - Sajida Lagan al - ghitas al - majid*, σ. 23.

τοῦτο μαρτυρεῖται εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην, ὡς παντοδύναμον καὶ φοβερόν, ὡς Θεὸν προβάλλοντα τὴν αὐστηρότητα τῆς δικαιοσύνης Του καὶ διὰ τοῦτο ἀπεξενούντο ἀπὸ Αὐτόν. Εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην ὁ Θεὸς εἶναι ὁ παντοδύναμος καὶ φοβερὸς Θεός. Ὁ ἐνδεδυμένος τὴν λαμπρότητα καὶ τὴν δόξαν τοῦ οὐρανοῦ. Ὁ ἐν δικαιοσύνῃ κυβερνῶν καὶ κρίνων τὸν κόσμον. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ ἄνθρωπος ἐκυριαρχεῖτο ἀπὸ δέος καὶ τρόμον εἰς τὴν παρουσίαν Του, ὅπως συνέβη μὲ τὸν Θεὸν - Νομοθέτην τὸν φανερωθέντα εἰς τὸν Μωυσῆν καὶ τοὺς Ἰσραηλίτας εἰς τὸ Σινᾶ καὶ τὴν Ἐρημον. Διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς - Λόγος καὶ Λυτρωτῆς τοῦ κόσμου, κατὰ τὴν σωτηριώδη ἐνανθρώπησίν Του, συγκαταβαίνει πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην ἀσθένειαν καὶ διὰ τῆς σαρκώσεώς Του περικαλύπτει τὴν δόξαν καὶ τὴν λαμπρότητα Του καὶ ἀποκαλύπτεται εἰς τὸν ἄνθρωπον μὲ τὴν προσφιλή εἰς αὐτὸν μορφήν τοῦ ἀγαπήσαντος αὐτόν⁴⁶¹, διὰ τὴν συνάψην μετ' αὐτοῦ τὴν Καινὴν Διαθήκην, τὴν σφραγισθεῖσαν διὰ τοῦ αἵματός Του.

«Ἐδόξασέ σε πᾶσα ἡ κτίσις, Θεὸς ὃν ἐφανερώθη εἰς τὴν γῆν καὶ τοῖς ἀνθρώποις συνανειστράφη»⁴⁶¹.

Ἀκούσατε ταῦτα πρῶτον καὶ γινώτε, ὅτι ὁ Θεὸς ἐφανερώθη εἰς τὴν γῆν καὶ τοῖς ἀνθρώποις συνανειστράφη»⁴⁶².

Ἵτι ἠγάπησε τὸν ἄνθρωπον ὁ Μεγαλοδύναμος Θεὸς καὶ ἐνεσαρκώθη ἵνα σώσῃ αὐτόν»⁴⁶³.

(Συνεχίζεται)

460. Οἱ πρωτόπλαστοι παρεσύρθησαν ὑπὸ τοῦ διαβόλου καὶ παρέβησαν τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ. Παρ' ὅλα αὐτὰ ὅμως ὁ ἀγαθὸς Θεὸς δὲν ἄφησε τὸν πεπτωκότα ἄνθρωπον εἰς τὴν ἁμαρτίαν καὶ τὸν θάνατον, ἀλλ' ἐσαρκώθη διὰ τὴν αὐτοῦ σώσιν.

«Ὁ ἀληθὴς Θεὸς γενόμενος ἄνθρωπος κατέβη εἰς τὸν κόσμον ἐξ ἀγάπης πρὸς τὸν ἄνθρωπον». Βλέπε *Torouhat wa Ibsaliat, baramonie iday al - milad wa al - ghitas*, σ. 66 καθὼς ἐπίσης, *Γαλ. 4,4-5*.

«Ἵτι ἠγάπησε τὸν ἄνθρωπον ὁ μεγαλοδύναμος Θεὸς ἐνεσαρκώθη σώζων αὐτόν». Βλέπε *Torouhat wa Ibsaliat, baramonie iday al - milad wa al - ghitas*, σ. 85.

461. *Lagan al - ghitas al - majid, Al - Lagan wa al - Sajida*, σ. 42.

462. *Al - Lagan wa al - Sajida, Ibsaliat Watis*, σ. 189.

463. *Torouhat wa Ibsaliat, baramonie iday al - milad wa al - ghitas*, σ. 85.